

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

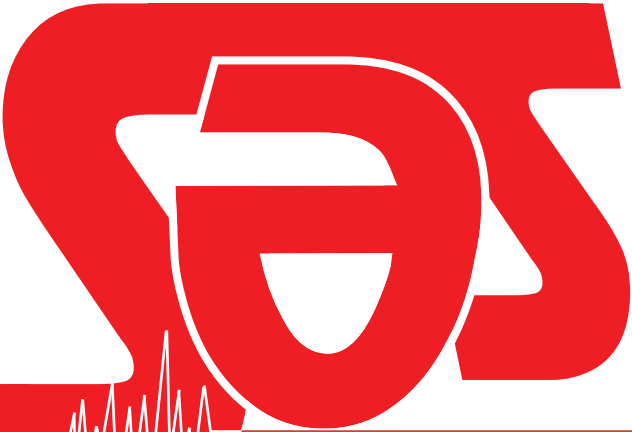

№ 113 (7281)

**Etimad və inamı doğrudan
Azərbaycanın Birinci XANIMI!**

3

2 iyul 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

Volodimir Zelenski Prezident İlham Əliyevə zəng edib

4

İyulun 1-də Ukrayna Prezidenti Volodimir Zelenski Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə zəng edib. Volodimir Zelenski Rusiyanın Yekaterinburq şəhərində azərbaycanlılara qarşı hücumlarda həmvətənlilərimizin qətlə yetirilməsi ilə bağlı Ukrayna ictimaiyyətinin başsağlığını çatdırıb.

Böyük müharibə ssenarisi

**"Azərbaycan ictimaiyyətində
Rusiya qarşı münasibətdə
ciddi narazılıq yaranıb"**

10

**Aclar və qullar
dünyası**

7

**Dünyada tənhalıq
üzündən hər saatda
100 insan ölür...**

16

**Turizm
sektorunda
unikal
imkanlar**

11

**Paşinyan
Ermənistanı
kütləvi
həbsxanaya
çevirir...**

5

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin imzaladığı məlum Fərmanla hər il iyulun 2-si Azərbaycan Polisi Günü kimi qeyd olunur. Daxili işlər orqanları ölkədə cinayətkarlığa, onun transmilli növlərinə qarşı mübarizədə, asayişin və təhlükəsizliyin təmin olunmasında önəmli xidmətləri ilə seçilir. Eyni zamanda, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində üzərlərinə düşən funksiyaları peşəkarlıqla yerinə yetirir və hər zaman vəzifə borcuna sadıq qalaraq, ona bəslənən inam və etimadı doğruldur.

Xatırladaq ki, Azərbaycan Respublikası Daxili Qoşunlarının əsası hələ 1919-cu ildə Şərqdə ilk Demokratik Respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Parlamenti tərəfindən qoyulmuşdur. Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra daxili qoşun hissələri bir qayda olaraq SSRİ DİN-in tərkibinə verilmişdir. Sovet imperiyasının süqutundan sonra, 1991-ci ilin dekabr ayında SSRİ Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunlarının Bakı şəhə-

Asayişin və təhlükəsizliyin təminində önəmli xidmət!

2 iyul Polis işçilərinin peşə bayramı Günüdür

təzahürü olmaqla onların Azərbaycan qanunlarına, xalqa, Vətənə, Ümummilli lider Heydər Əliyev ideyalarına və ölkə Prezidenti İlham Əliyevə olan sadıqlıqlarının göstəricisidir.

Polisin fəaliyyətini yüksək qiymətləndirən ölkə Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin vurğuladığı kimi, "Cinayətkarlığa qarşı mübarizədə polis işçiləri ön cəbhədədir. Bu gün Azərbaycanın uğurlu inkişafında, ölkəmizdə sabitliyin tam şəkildə bərqərar olunmasında, asayişin yüksək səviyyədə qorunması işində polis orqanlarının böyük xidmətləri var. Mən polisin işini yüksək qiymətləndirirəm".

Dövlət başçısının həyata keçirdiyi hərtərəfli islahatlar çərçivəsində daxili işlər orqanlarının da müasirləşməsi üçün tədbirlər həyata keçirilib. Hər zaman vəzifə borc-

"CINAYƏTKARLIĞA QARŞI MÜBARİZƏDƏ POLIS İŞÇİLƏRİ ÖN CƏBHƏDƏDİR"

Hər kəsə bellidir ki, Azərbaycan polisinin fəaliyyəti dövlət və xalq üçün əhəmiyyət kəsb edir. Ümummilli Lider Heydər Əliyev Azərbaycan polisinin işini həmişə yüksək qiymətləndirmiş və ona layiqli qiymət vermişdir. Azərbaycan polisinə olan diqqət və qayğı Ulu Öndərin layiqli davamçısı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Birinci Qarabağ müharibəsində olduğu kimi, Vətən müharibəsində də polis əməkdaşları fədakarlıq göstərərək, işğal altındakı torpaqlarımızın azad edilməsində yaxından iştirak ediblər. Bu gün də Vətən müharibəsi iştirakçısı olan polis işçiləri öz xidmətini layiqincə yerinə yetirməklə, Azərbaycan Respublikası Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşiblər. Hər il iyulun 2-nin ölkəmizdə polis günü kimi qeyd olunması polis işçilərinə göstərilən qayğının

una sadıq qalaraq ona bəslənən inam və etimadı doğruldub.

Azərbaycan polisi cəmiyyətimizin bütün sahələri üçün vacib olan ölkədaxili sabitliyi yaradan və qoruyandır. Vətəndaşın asayişini mühafizə edən, dövlətin, vətəndaşların qanuni mənafələrinin və mülkiyyətinin hüquqa zidd əməllərdən qoruyandır. Bu gün Azərbaycan polisi insanların azad, sərbəst yaşaması üçün lazımı şəraitin yaradılması istiqamətində üzərlərinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirir. Ölkədə sabitliyin təminatçılarından və dövlətçiliyin dayaqlarından birinə çevrilib. Cinayətkarlığa qarşı mübarizədə, ictimai asayişin və hüquq qaydasının qorunmasında, silahlı cinayətkar dəstələrin zərərsizləşdirilməsində mühüm rolə malikdir. İstənilən vəziyyətdə respublikamızda asayişin, daxili təhlükəsizliyin, vətəndaşların və dövlətin qanuni mənafələrinin hüquqa zidd əməllərdən qorunmasında səy və bacarığını əsirgəməyir.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva əməli fəaliyyət ilə böyük nüfuza sahib olub. Bu gün cəmiyyətimizin örnəyinə çevrilən Mehriban xanım məsuliyyət və zəhməti ilə fəaliyyətini davam etdirir.

Etimad və inamı doğruldan Azərbaycanın Birinci XANIMI!

Onu vətənpərvərliyi, vətənə bağlılığı xalqı, milləti üçün böyük amallara xidmət etməyə sövq edir. Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində ilk dəfə olaraq "Birinci xanım" statusunu məhz Mehriban Əliyeva formalaşdıraraq cəmiyyətin həyatına birinci xanım ənənəsini gətirmiş oldu. Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva Birinci vitse-prezident seçildikdən sonra müsahibələrinin birində bildirib ki, yeni vəzifədə Prezidentin etimadını, ən başlıcası isə ona inanan, ona ümid bəsləyən insanların etimadını doğruldacaq: «Məni Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti vəzifəsinə təyin etmək qərarı Azərbaycan Prezidentinin şəxsi təşəbbüsü olub. Əlbəttə, uzun illər ərzində həm Prezidentin xanımı, həm də onun silahdaşı olmağım da yəqin ki, öz rolunu oynayıb». Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti müxbirin "Siz dərhal razılaşdınız mı?" sualına cavabında deyib: "Biz müzakirələr aparır, götür-qoy edirdik. Mənim əsas tərəddüdüm üzərimə qoyulan bu məsuliyyətin öhdəsindən nə dərəcədə gələ biləcəyim müstəvisində idi. Mən birmənalı şəkildə bilərəm və əminəm ki, dövlətin maraqları ilə həyat yoldaşımın mənə tövsiyələri və dəyəcləri tamamilə üst-üstə düşəcək. Mən Prezidentin etimadını, ən başlıcası isə mənə inanan, ümid bəsləyən insanların etimadını doğrultmalıyam". Mehriban xanım ən çətin zamanlarda insanların yanında oldu. "Mən əsas diqqəti sosial problemlərin, əhalinin aztəminatlı təbəqələrinin problemlərinin həlli üzərində cəmləşdirmək istəyirəm. Həqiqi mərhəmət real

işlər görülməsini, real məsələlərin həllini, konkret addımlar atılmasını tələb edir. Biganəlik və laqeydlilik ən dəhşətli xüsusiyyətdir. Bunlar olmamalıdır – istər ictimai xadim ol, istərsə də dövlət qulluğunda işləyən adam. İnsanlıq hissini qoruyub saxlamaq lazımdır", - deyərək Azərbaycanın Birinci xanımı bildirib.

Heydər Əliyev ideologiyasını davam etdirmək və prinsipləri gerçəkləşdirmək üçün Heydər Əliyev Fondunun yaradılması onun çoxsaylı layihələrinə imza atdı. Müstəqil Azərbaycanda Ümummilli Lider Heydər Əliyev ideyalarını davam etdirən və mövcud prinsiplər və ənənə ilə fəaliyyət göstərən, Heydər Əliyev Fondunun şəxəli fəaliyyəti Azərbaycanın sosial, iqtisadi, mədəni həyatında özünü göstərir. Elm, təhsil, mədəniyyət, səhiyyə, idman, ekoloji sahələrə aid proqram və layihələr hazırlayıb həyata keçirilir. Azərbaycan cəmiyyətinin yaratdığı hüquqi normalardan yararlanan və bu prinsiplər əsasında dünyaya qapı açan Mehriban xanım Əliyeva ictimai-siyasi, mədəni, sosial proseslərdə fədakarlıq nümunəsini göstərir.

"FOND DA, JURNAL DA KİFAYƏT QƏDƏR MÜRƏKKƏB VƏZİFƏLƏRİ YERİNƏ YETİRMƏLİ İDİ"

Vurğulayaq ki, aktiv ictimai fəaliyyətə 1995-ci ildə Azərbaycan Mədəniyyət Fondunu yaratmaqla başlayıb. 1996-cı ildə Azərbaycan mədəniyyətinin geniş təbliğ olunması məqsədi ilə üç dildə (Azərbaycan, ingilis və rus) çap olunan "Azərbaycan-İrs"

jurnalını təsis edib. Müsahibələrindən birində Azərbaycan Mədəniyyət Fondunun və "İrs" jurnalının yaradılma məqsədlərini Mehriban Əliyeva özü belə bildirmişdir: "Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunu yaradarkən onun əsas məqsədi Azərbaycan mədəniyyətini təbliğ etmək, tanıtdırmaq idi. "İrs" jurnalını da mən elə onda təsis etdim. Jurnal, əslində, Fondun fəaliyyətini işıqlandırmaqla məşğul olurdu və müəyyən bir mövzuya həsr edilən hər bir nömrə həm populyar, həm də tədqiqat materialı idi. İftixarla deyə bilərəm ki, Azərbaycan mədəniyyəti barədə bizdən əvvəl hələ heç kim belə şirin yazmayıbdır. Məsələn, miniatürdən və ya memarlıq abidələrindən yazmaq qarşımıza məqsəd qoyduqda, əməkdaşlığa, əslində, həm akademiya alimlərini, həm jurnalistləri, həm də sənətsünəsləri cəlb etmişdik. Fond da, jurnal da kifayət qədər mürəkkəb vəzifələri yerinə yetirməli idi. O illər müstəqil Azərbaycanın təşəkkül illəri idi. Siyasi, iqtisadi dəyişikliklərlə yanaşı, köhnə ideologiyadan xilasolma prosesi də gedir, stereotiplər dağıdılırdı. Kifayət qədər təlatümlü həmin dövrdə mədəni irsimiz yenidən fikir süzgecindən keçirilir, özəli milli ənənələrə və köklərə qaydılırdı".

"YENİLƏŞƏN AZƏRBAYCANA YENİ MƏKTƏB"

Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun xeyriyyəçilik fəaliyyəti, bu Fondun mədəniyyət və səhiyyə sahəsində həyata keçirdiyi irimiqyaslı layi-

hələr, o cümlədən talassemiyaya qarşı mübarizə üzrə Dövlət Proqramı və talassemiyaya tutulmuş uşaqlar üçün ixtisaslaşdırılmış mərkəzin yaradılması və s. onun xeyriyyəçilik əməllərinə söykənir. "Mən öz vəzifələrimi vaxtında yerinə yetirmək üçün düzgün iş forması, düzgün tarazlıq tapmağa çalışıram. Əlbəttə, mən ilk növbədə həyat yoldaşımın xanımıyam, uşaqlarımın anasıyam», - deyən Mehriban xanım genişmiqyaslı layihələri ilə diqqəti cəlb edib. "Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb" Proqramına uyğun olaraq Azərbaycanın bir sıra rayon və kəndlərində yeni məktəb binalarının inşa, təmir və bərpa olunaraq istifadəyə verilməsi bu görülən işlərin davamı olaraq reallaşır. Belə ki, məktəblər müasir avadanlıqlarla təchiz edilərək, dünya standartlarına uyğun qurulur ki, bu da təhsilin keyfiyyətinə müsbət təsirini göstərməkdədir. Demək olar ki, Azərbaycanın hər bir məkanında təhsil sahəsində aparılan bu dəyişikliklər özünü büruzə verir. Azərbaycanın gənc nəsli biliyə, müasir texnologiyalara, elmə yiyələnərək, dünya təhsil sistemində inteqrasiya olunur. Bu uğurlu addım Fondun başlıca vəzifəsi olaraq davam etdirilir.

SÜLHƏ VƏ DOSTLUĞA ÇAĞIRIŞ

Heydər Əliyev Fondu fəaliyyətə başladığı zamandan sərhəd tanımadan böyük və əhəmiyyətli layihələri həyata keçirərək humanizmin, xeyriyyəçiliyin ünvanı olduğunu dünya bir mesaj olaraq çatdırmışdı.

Ardı Səh. 4

Volodimir Zelenski Prezident İlham Əliyevə zəng edib

İyulun 1-də Ukrayna Prezidenti Volodimir Zelenski Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə zəng edib. Volodimir Zelenski Rusiyanın Yekaterinburq şəhərində azərbaycanlılara qarşı hücumlarda həmvətənlilərimizin qətlə yetirilməsi ilə bağlı Ukrayna ictimaiyyətinin başsağlığını çatdırıb. Dövlətimizin başçısı başsağlığına görə minnətdarlığını bildirib.

Prezident Volodimir Zelenski, həmçinin Ukrayna vətəndaşlarının İrandan təliyəsi məsələsində Azərbaycanın dəstəyinə görə dövlətimizin başçısına təşəkkür edib.

Telefon söhbəti əsnasında ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin perspektivlərinə dair fikir mübadiləsi aparılıb,

Hökumətlərarası Komissiyaın iclasının tezliklə Bakıda keçirilməsi ilə bağlı razılıq əldə olunub. Azərbaycanın və Ukraynanın ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə bir daha qarşılıqlı dəstək ifadə edilib. Ukrayna Prezidenti, eyni zamanda, Azərbaycanın ölkəsinə göstərdiyi humanitar yardımlara görə də minnətdarlığını bildirib.

Etimad və inamı doğruldan Azərbaycanın Birinci XANIMI!

Əvvəli-Səh-3

Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva tərəfindən reallaşan layihələr dövlətlərarası münasibətlərinin inkişaf etdirilməsi və möhkəmləndirilməsinə öz töhfəsini verir. Humanist, xeyriyyəçi layihələrin təşəbbüskarı kimi nüfuz qazanan Mehriban Əliyeva çoxşaxəli fəaliyyəti, genişmiqyaslı layihələri ilə beynəlxalq aləmdə nüfuza sahib olaraq, təkcə Azərbaycanda deyil, bir sıra məkənlərdə geniş layihələr həyata keçirir.

Azərbaycanın, eləcə də, ümumdünya mədəni irsinin qorunmasında "Azərbaycan - tolerantlığın ünvanı" layihəsi maraq doğuran və əhəmiyyətli tədbirlər sırasındadır. Layihə çərçivəsində müsəlman məscidləri ilə yanaşı, xristian kilsəsi də bərpa edilib, Azərbaycanda yaşayan yəhudi uşaqları üçün məktəb və mədəni mərkəz inşa olunub. Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Bakının Mərdəkan qəsəbəsində Pir Həsən ziyarətgahı, Heydər Cümə məscidi, Binə qəsəbəsindəki Möhsün Səlim məscidi, İmam Rza məscidi, Buzovna qəsəbəsindəki Cümə məscidi və digər məscid və ziyarətgəhlərdə əsaslı təmir və yenidənqurma işləri aparılmışdır. Gəncədəki Həzrəti Zeynəb məscidi yenidən qurulmuşdur.

Dünya ölkələri ilə münasibətləri dostluq, qarşılıqlı maraq, hörmət əsasında quran Fond tərəfindən Bakıdakı Müqəddəs Bakirə Məryəm kilsəsində təmir-bərpa işləri aparılmış, kilsənin asma tavanı bədii şüşələrlə əvəz edilmiş, məbədin fasadı dəyişdirilmiş-

dir. "Tolerantlığın ünvanı - Azərbaycan" layihəsi çərçivəsində Bakıda yaşayan yəhudi uşaqları üçün Xabad-Or-Avner Təhsil Mərkəzi inşa olunub. Bütün bunlar Azərbaycanda tolerantlığın, dözümlülüyn, dünya mədəniyyətlərinin rəngarəngliyinə hörmətin qədim və möhkəm kökləri olduğunu özündə ehtiva edir.

Mehriban xanım Əliyevanın mü sahiblərinin birində dedi ki, dünyəvi müsəlman ölkəsi olan Azərbaycan yalnız xristian aləminə aid müqəddəs yerlərin və tarixi-mədəni abidələrin bərpasında iştirak etmir, eyni zamanda, ümumdünya əhəmiyyətli abidələri bərpa edir. Bu, Fondun həyata keçirdiyi mühüm siyasətidir. Bu gün Azərbaycan ilə Vatikan arasında salınan körpünün yeni bir mərhələ təşkil etdiyini də qeyd etməliyik. Azərbaycan və Vatikan arasında münasibətlər bu gün yeni müstəvidədir. Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə Müqəddəs Marçellinio və Pietro katekombalarının bərpa edilməsi böyük hadisəyə çevrildi və Vatikan rəsmiləri tərəfindən Fondun həyata keçirmiş olduğu layihə öz yüksək qiymətini aldı. Heydər Əliyev Fondunun Vatikanda həyata keçirdiyi tədbirlər təkcə katekombaların bərpası ilə məhdudlaşmır. Vatikan Apostol kitabxanasında olan Azərbaycana aid əlyazmaların bərpasını da qeyd etməliyik. Xatırladaq ki, Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə Müqəddəs Sebastian katekombalarının bərpası işlərinə 2016-cı ildə başlanılıb. 2018-ci il sentyabrın 26-da Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezi-

denti Mehriban Əliyeva katekombaların açılışı mərasimində iştirak edib. Muzeydə Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə restavrasiya olunmuş 150 sarkofaq və ya onların fraqmentlərindən ibarət eksponatlar nümayiş olunur. Yer altında dörd mərtəbədən ibarət katekombada isə Fondun dəstəyi ilə restavrasiya olunmuş, eramızın IV əsrinə aid sarkofaq və bəlyeflər yerləşir. İncildən səhnələrin yer aldığı bəlyef erkən xristianlıq dövrü üçün mühüm abidələrdən sayılır. Vatikan ilə Azərbaycan arasında əlaqələr ölkəmizin dövlətlərarası qurduğu dostluq və qarşılıqlı əməkdaşlıq münasibətlərinin göstəricisidir.

Tarixi İpek Yolunda yerləşən Azərbaycan multikultural bir dövlət kimi dünyada tanınır və ayrı-ayrı millətlərin və konfessiyaların nümayəndələrinin sülh, əmin-amanlıq, qarşılıqlı anlaşma və dialoq şəraitində yaşadığı diyardır. Ökəmizdə hökm sürən mühit multikulturalizmi alternativ olmayan həyat tərzinə çevirib. Bütün dünyada, eləcə də, islam dünyasında böyük hörmətə, nüfuza malik olan Azərbaycan birgəyaşayışa, qarşılıqlı əməkdaşlığa töhfələrini verir, prinsipial və ədalətli mövqeyi ilə seçilir. Dostluğun möhkəmlənməsinə, insanı dəyərlərə, sülh və əmin-amanlığa üstünlük verir. Bu dəyərlər insanları sülhə və dostluğa çağırır.

ƏHALİNİN SAĞLAMLIĞININ QORUNMASI İŞİNƏ ƏN DƏYƏRLİ TÖHFƏ

Fondun səhiyyə ocaqlarının bərpa edilməsi və inşası ilə bağlı layihələri də öz nəticəsi-

ni vermiş bu gün tibbi müəssisələr dünya standartlarına uyğun inkişaf etmiş ölkələrdən gətirilmiş müasir tibbi avadanlıqlarla təchiz olunmuşdur. Belə ki, Fondun həyata keçirdiyi sosialyönlü layihələr sırasında "Diabetli uşaqlara ən yüksək qayğı", "Talassemiyaşaz həyat naminə" və s. layihələri xüsusi olaraq vurğulamaq lazımdır.

Fond tibb müəssisələrinin əsaslı təmiri, yenidən qurulması və inşasında yaxından iştirak edir. Onu da bildirək ki, səhiyyəyəyönlü layihələr sırasında Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətində uşaqlar arasında mövcud olan talassemiya xəstəliyinin qarşısının alınması üçün preventiv tədbirlər, maarifləndirmə işlərinin aparılması, qan testlərinin keçirilməsi, xəstəliyin müalicəsi, sümük iliynin köçürülməsi ilə bağlı məsələlər də yer alır. Paytaxtımızda inşa olan Talassemiya Mərkəzi Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə həyata keçirildi. Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə tikilən və bu gün həmin xəstəliyə düşər olanların ümid yerinə çevrilən mərkəz Heydər Əliyev Fondunun "Talassemiyaşaz həyat naminə" proqramı çərçivəsində inşa olunub. Burada quraşdırılan avadanlıqlar müalicənin ən yüksək səviyyədə aparılmasına şərait yaradır. Bütün bunlarla yanaşı, Fond səhiyyənin müxtəlif sahələrində yeni texnologiyaların tətbiqi işində də yardımçı olur, təbabətin ən müasir metod və nailiyyətlərindən istifadə üçün beynəlxalq əməkdaşlığa xüsusi diqqət yetirir. Bu əməkdaşlıq əsasında artıq bir neçə lokal layihə həyata keçirilmişdir. Səhiyyə sahəsində görülən işlər, həyata keçirilən layihələr Heydər Əliyev Fondunun əhalinin sağlamlığının qorunması işinə ən dəyərli töhfələrdir. Bu qayğı humanizmin ən nümunəvi göstəricisidir.

Genişmiqyaslı layihələri ilə şöhrət tapan Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti Mehriban Əliyeva haqqında hazırlanan "Birinci xanım" adlı sənədli film onun fəaliyyətinin əks etdirir.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

İran-İsrail müharibəsi bitəcəkmə?

İsrail və İran İslam Respublikası arasında iyunun 13-də başlayan və Amerikanın iyunun 22-nə keçən gecə İranın nüvə obyektlərinə hücumları ilə davam edən hərbi qarşıdurmanın son gərginləşməsi hələ də sona çatmayıb. ABŞ prezidenti Donald Tramp "12 günlük müharibənin bitdiyini" elan etməyə tələssə də, regionda davamlı sülhdən danışmaq hələ tezdir.

Təkcə hava hücumlarının bərpası deyil, həm də Hörmüz boğazının kommersiya daşımaları üçün bağlanması ehtimalı da daxil olmaqla, daha da eskalasiya təhlükəsi qalmaqdadır. Buna baxmayaraq, bütün müharibələr, o cümlədən Yaxın Şərqdəki müharibələr gec-tez başa çatır. Son yarım əsrdə Yaxın Şərq, bir çox nisbətən yerli hərbi toqquşmalara və davam edən vətəndaş qarşıdurmalarına əlavə olaraq, üç böyük regional müharibə ilə üzləşdi. Bunlar İran-İraq müharibəsi (1980-1988), "Səhrada tufan" əməliyyatı (1991) və İraqın azadlığı və ya şok və qorxu əməliyyatıdır (2003). Bu üç müharibənin aparılması və ən əsası, sona çatdırılması təcrübəsi hazırkı münaqişəyə nə dərəcədə uyğundur?

Əlbəttə ki, hər bir müharibə özünəməxsus şəkildə unikaldır və istənilən tarixi bənzətmə bir növ şərti və tənqidə həssasdır. Məsələn, yuxarıda qeyd olunan hər üç münaqişədə quru əməliyyatları həlledici rol oynamışdır. İndiki qarşıdurmada Suriya və ya İraq düzənliklərində İsrail ordusunun tank qrupları ilə İran silahlı qüvvələri arasında birbaşa toqquşmanı təsəvvür etmək çətindir. Mövcud vəziyyətin başqa bir xüsusiyyəti, bir çox Yaxın Şərq münaqişələrində mövcud olan müharibə və sülh arasında aydın bölünmənin olmamasıdır. Tramp "12 günlük müharibə" haqqında danışır, lakin İsrail və İran arasında hərbi qarşıdurmanın hazırkı dövrünün 2023-cü il oktyabrın 7-dən davam etdiyini iddia etmək üçün heç də az əsas yoxdur. Bundan əlavə, bir çox hərbi texnologiyalar son onilliklər ərzində xeyli irəliləyib və tərəflərin döyüş meydanındakı hərəkətlərinin xarakterini əsaslı şəkildə dəyişib.

Yıxılma müharibəsi (1980-1988-ci illər İran-İraq münaqişəsi). İran və İraq arasında səkkiz illik müharibə Yaxın Şərqin müasir tarixində ən qanlı və ən

uzun sürən münaqişələrdən biri oldu. Hər bir tərəfin hərbi itkiləri yüz minlərlə insanla ölçülürdü və onların müharibə aparmaq üçün ümumi xərcləri 1 trilyon dolları ötür. Xarici oyunçular münaqişədə birbaşa iştirak etmədilər, lakin həm İraqa, həm də İrana silah verdilər, çox vaxt eyni vaxtda həm Bağdada, həm də Tehrana xidmət edirdilər. Tərəflərin əvvəlcə çox iddialı məqsədləri, o cümlədən rəqibin siyasi rejiminin dəyişdirilməsi, tədricən mübahisəli sərhəd əraziləri üzərində nəzarətin möhkəmləndirilməsi istiqamətində təkamül etdi. Şiddətli qarşıdurma, mahiyyət etibarilə, heç nə ilə başa çatdı - tərəflər müharibədən əvvəlki status-kvonu saxlamaqla razılaşmağa məcbur oldular. Bu gün İran və İsrail arasında dağıdıcı müharibə mümkündürmü? Müəyyən mənada bu, illərdir davam edir - heç bir tərəf bunun üçün prinsipial məsələlərdə təslim olmaq niyyətində deyil. Eyni zamanda, İran əhalisi, strateji dərinliyi və resurs bazası baxımından həlledici üstünlüyünə güvənir, İsrail Vaşinqtondan davamlı qeyri-məhdud dəstəyə ümid edir.

Səhrada Fırtına Əməliyyatı, 1991. İraqın Küveytdən çıxarılması vəzifəsi ay yarım ərzində ABŞ-in rəhbərlik etdiyi beynəlxalq koalisiya tərəfindən minimal itkilərlə (100-dən az ölü) və Bağdad tərəfindən əhəmiyyətli itkilərlə (35.000-ə qədər ölüb) yerinə yetirildi. Beynəlxalq ictimaiyyət demək olar ki, yekdilliklə ABŞ və tərəfdaşlarını dəstəkləyərək qarşı tərəfi təcrid vəziyyətinə saldı. Nəticədə Bağdad BMT Təhlükəsizlik Şurasının müvafiq qətnamələrini tamamilə tanıyaraq əvvəlki ərazi qazanclarından imtina etmək məcburiyyətində qaldı. Bu gün İranla qarşıdurmada İsrail və ABŞ Tehran üzərində həlledici texnoloji üstünlüyünə arxalanaraq strateji təşəbbüsə sahibdirlər. Səhra fırtınası əməliyyatında olduğu kimi, ABŞ və İsrail üçün minimal itkilərlə qısa bir kampaniyaya diqqət yetirilir. Amma 1991-ci ildəki vəziyyətdən də prinsipial fərqlər var. Beynəlxalq ictimaiyyət hazırkı müharibə məsələsində açıq şəkildə fikir ayrılığına malikdir, ona görə də ABŞ və İsrailin hərəkətlərinin legitimləşməsi gözlənilmir. Əksinə, çoxlarının səbəbsiz Amerika-İsrail təcavüzünün qurbanı hesab etdiyi İrana dünyada dəstək artır.

Təbii ki, münaqişənin tezliklə başa

çatması bütün tərəflərin maraqlarına uyğun olardı. Gələcək razılaşma üçün mümkün şərtlər arasında İran rəhbərliyinin Amerika sanksiyalarının qismən ləğvi müqabilində nüvə silahının yayılmaması rejiminə qeyd-şərtsiz öhdəliyinin təsdiqlənməsi daxildir. Bunun ardınca tərəflərin Tehrandakı siyasi rejimi dəyişdirmək və İsrail dövlətini ləğv etmək kimi bəyan edilmiş məqsədlərindən imtina etmək olardı. Ancaq belə bir kompromis istiqamətində hərəkət etmək cəhdlərinin münaqişədə iştirak edən bütün ölkələrdə müharibənin qalib sona qədər davam etməsini tələb edən şahinlərin inadkar müqaviməti ilə qarşılaşacağını proqnozlaşdırmaq asandır.

Rejim dəyişikliyi (İraqın Azadlığı Əməliyyatı, ilkin olaraq Şok və Qorxu, 2003). Corc Buş 2003-cü ilin martında İraqa qarşı əməliyyata başladı və bunu atasının 1991-ci ildə başladığı işinin başa çatması kimi qəbul etdi. Əməliyyatın hərbi məqsədi - Səddam Hüseyn rejimini devirmək - çox qısa bir müddətdə (üç həftədən az) nail olundu, lakin müharibənin siyasi məqsədi - İraq tərəfdarı, liberal, liberal bir ordu qurmaqdır. heç vaxt əldə edilməmişdir. Müharibənin həm İraq, həm də bütövlükdə Yaxın Şərq regionu üçün nəticələri son dərəcə mənfi oldu: əməliyyat regional dövlətçilik böhranı üçün katalizator oldu və siyasi ekstremizmin və dini fundamentalizmin uzunmüddətli yüksəlişinə səbəb oldu. Bu gün, mühakimə edə bildiyimiz qədər, İsrail və ABŞ-da çoxları kiçik Buş və vitse-prezident Riçard Çeyninin iyirmi il əvvəl düşündüyü kimi düşünürlər. Tehrandakı siyasi rejimin dəyişməsi regional sabitliyin və İranın sonradan regional təhlükəsizlik sistemində daxil olmasının təmin edilməsinin yeganə etibarlı yolu kimi qəbul edilir. Tehrana təzyiqin artırılması strategiyası, o cümlədən regionda "İran ahtapotunun çəngəllərinin kəsilməsi", yeni iqtisadi sanksiyalar, radikal daxili müxalifətə və dünya üzrə müxalif düşüncəli İran diasporlarına dəstək, İranın iqtisadi infrastrukturuna hücumlar və s.

Lakin 2003-cü ildəki İraq vəziyyətindən fərqli olaraq, bu gün Vaşinqtonda heç kim ərazisinin sonradan işğalı ilə İrana qarşı böyük quru müharibəsi planlaşdırmağa hazır deyil. Heç bir halda İraq tipli şəxsi diktaturanın surəti olmayan İran siyasi sisteminin sabitliyini də qıymətləndirməmək olmaz. Və əgər siyasi sistemin dağılması baş verərsə, onun nəticələri İraqdakından daha mənfi ola bilər. İran dövlətçiliyinin məhv edilməsi, İslam Respublikasının ikinci Liviyaya və ya ikinci Somaliyə çevrilməsi həm Yaxın Şərq, həm də qonşu regionlar üçün fəlakət olardı. Hələlik, hazırkı münaqişəyə son qoymaq üçün ən çox üstünlük verilən və əlavə edəcəyik ki, ən real ssenari "Səhrada tufan" əməliyyatının başa çatması ssenarisini kimi görünür.

Belə bir ssenarinin həyata keçirilməsi münaqişədə iştirak edən bütün tərəflərdən məsuliyyətli davranış tələb edəcək və bu, sual altında qalır. İsrail rəhbərliyi 2023-cü ilin oktyabrından sonra əldə edilən hərbi uğurların qurbanı ola bilər, İran məsələsinin "yekun həlli"nin şirnikləndirici ilğımını təqib edə bilər. Tehrandakı siyasətçiləri həm İsrailə, həm də ABŞ-a inamsızlıq, həmçinin nüvə sahəsində fəaliyyət azadlığını qorumaq istəyi ruh-dan sala bilər. Tramp administrasiyası, öz növbəsində, Yaxın Şərq regionu ilə bağlı sxematik və sadələşdirilmiş təsəvvürlərinin və situasiya "sövdələşmələri" bağlamaq meylinin əsiri olaraq qala bilər. İstənilən halda nizamlanmanın bu və ya digər ssenarisinin reallaşması ehtimalını hərbi qarşıdurmanın özünün dinamikası yox, bu gün İran, İsrail və ABŞ-da gedən mürəkkəb daxili siyasi proseslər müəyyən edəcək.

V.VƏLİYEV

Ermənistanda təkcə son bir ayda törədilən kütləvi həbslər, dini institutlara qarşı aparılan "səlib yürüşü" insan hüquqlarının kütləvi şəkildə pozulması ilə müşayiət olunur. Amma nədənsə Azərbaycana qarşı olmayan faktlarla hücum edib "insan hüquqlarının keşikçisi" kəsilənlər İrəvandakı bu acınacaqlı vəziyyətə səslərini də çıxarmırlar. Bu, açıq-aşkar ikili standartların güzgüsüdür.

Avropa Komissiyasının vitse-prezidenti Kaya Kallasın yenidən İrəvana səfər etməsi və baş verən dəhşətli pozuntularla bağlı birçox kəlmə də danışmaması Qərbin artıq iyirənc hala gəlmiş ikili siyasətinin üfunətli şəkildə davam etdiyini göstərir. "Diqqət edin, Avropa ittifaqının Ali nümayəndəsi Ermənistanla gəlir və baş vermiş kütləvi həbslər, dini sektərə qarşı və sahibkarlara qarşı kütləvi həbslər barədə ağzıcuca belə danışmır. Nikol Paşinyan siyasi rəqiblərinə qarşı açıq-aşkar kütləvi həbslər reallaşdırır. Deputat toxunulmazlığı olan şəxslərin həbsi, sahibkar Samvel Karapetyanın əmlaklarının şəxsi istəklə "milliləşdirilməsi" və özünün həbsə atılması Ermənistan konstitusiyasının və demokratik prinsiplərin ciddi şəkildə pozulması deməkdir. Ecmiədzinə və orada təmsil olunan yüksək rütbəli kilsə rəhbərlərinə qarşı kampaniya isə dini azadlıqların və vicdan azadlığının pozulması kimi qiymətləndirilməlidir.

Maraqlıdır ki, bu cür hadisələrə nə ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosu tərəfindən, nə də Avropa Şurası və digər beynəlxalq hüquq müdafiə təşkilatları tərəfindən birçox kəlmə də münasibət bildirilmədi. Üstəlik Yekaterinburqda Rusiya hakimiyyət orqanları tərəfindən vəhşicəsinə öldürülən azərbaycanlılar barədə də heç bir beynəlxalq təşkilat kiçik bəyanat belə yaymadı. Səbəb? – yenə də ikili standartlar iyirənciyi. Halbuki, Azərbaycanda ən kiçik inzibati hadisə belə baş verdikdə, həmin qurumlar bir-birinin ardınca bəyanatlarla çıxış edir, tələblər irəli sürür və hesabatlar hazırlayırlar. Görünür, biz daha bir neçə əsr Qərbin iyirənc qoxuyan bu ikili standartlar siyasəti ilə yanaşı yeriyəcəyik...

Çünki yaşadığımız hazırkı zamanda beynəlxalq hüquq prinsipləri beynəlxalq münasibətlər sistemi üçün artıq lazımsız kağız tullantısından başqa bir şey deyil. Kim güclüdür və onun maraqları nəyi diktə edirsə, məhz o cür də hərəkət olunur. Aparıcı güclər yalnız öz maraqlarına cavab verəcəyi təqdirdə bu lazımsız kağız tullantısını götürüb masanın üstünə sərilir, başqa hallarda isə beynəlxalq hüququ yumarlayıb zibilliyə tullayırlar, vəssalam!

Axı beynəlxalq hüquq prinsipləri bütün dövlətlərə eyni məsafədə dayanmağı tələb edir. Amma öz çirkin maraqlarına və planlarına görə Ermənistanın daxili repressiya siyasətinə göz umanlar üçün "demokratiya", "beynəlxalq hüquq" anlayışları ikinci plandadır. Fakt budur ki, Ermənistanda müxalifətə, medianın sərbəst fəaliyyətinə, ictimai fəallara və indi də dini liderlərə qarşı təzyiqlər sistemli hal alıb, amma heç kəs Nikol Vavayeviçə "dur" demir. Bəs harda qaldı o "demokratiya vicdanı"?

Açıq-aydın görünür ki, baş nazir Nikol Paşinyan onun əleyhinə gələnlərin seçkinin nəticələrinə təsir edə biləcək qüvvə və şəxsləri bəribaşdan zərərsizləşdirməyə girişib. Erməni baş nazir son addımları və qanunu ayaq altına sərən kütləvi həbs dalğası ilə Ermənistan üçün növbəti və uzun müddətli tiran kimi meydana çıxmağa hazırlaşır. Əlbəttə, təkcə Qərbin deyil, həm də qələbə paradı üçün qaça-qaça getdiyi Kremlin "xeyir duası" ilə...

Müasir dövrdə ailələrimizdə böyüdüb tərbiyə verdiyimiz uşaqlarımız barədə danışmaq istəyirəm O uşaqlar ki, onlar zaman-zaman ailələrinin güzgüsünə çevrilirlər, o güzgüdə isə cəmiyyətin hər bir üzvü həmin ailəni çox gözəl şəkildə görə bilir. O uşaqlar ki, bugünkü tərbiyələri sabahkı bəhrədir. O bəhrənin necə olacağı isə bizlərdən-valideynlərdən, nənə-babalardan, xala-bibilərdən, dayı-əmilərdən xüsusilə asılıdır.

Bu gün ailələrimizdə tərbiyə verdiyimiz, sabah cəmiyyətin bir üzvünə çevriləcək övladlarımız həm yaxşı, həm də pis mənada bizim əsərlərimizdir. Yazıb, tamamlayıb, cəmiyyətə oxumaq üçün təqdim etdiyimiz əsər. Cəmiyyət bunu necə qiymətləndirəcək, necə qarşılayacaq, bax, elə bu barədə danışaq ki, təqdim etdiyimiz əsərlərin aqibəti bizləri bu gün düşündürsün ki, sonra gec olmasın...

ların əhatəsində sadəcə erköynləşir. Bu erköynlük isə onunla birlikdə böyüyür, amma heç də yaxşı nəticə vermir. Ailənin kiçik və ya böyük olmasından asılı olmayaraq, uşaq normal yaşama şəraitində böyüyərsə, sonrakı nəticələr də ürəkaçan olar. Hər bir ailənin üzvləri uşağı ifrat dərəcədə əzizləmək əvəzinə, onların gələcəyini düşünərsə, cəmiyyətə daha gözəl-həm sağlam, həm də tərbiyəli övlad bəxş etmiş olarlar.

Təqdim edənler, təqlid edənler

Bu gün ailələrimizdə uşaqların tərbiyəsinə iki şəxs dayanır: uşaqlar və böyükler. Böyükler tərbiyəni təqdim, uşaqlar təqlid edəndir. Düşünəndə ki, uşaq gözünü açır, valideynini görür, onun danışdıqlarını, ona yaşamlarını eşidir, hiss edir, bəli, bir uşağın ilkin təməli də elə həmin ailədə-valideyni və ya nənə-babası, digər yaxın qohumları ilə qoyulur. Başqa cür ola da bilməz, təbii ki. Belə isə uşaqların tərbiyə prosesindən çətin, məsuliyyətli bir iş yoxdur, desəm, yanlışdır. Bu məsələyə, dərinə düşündəndə, o qədər həssaslıqla yanaşılmalıdır ki, sonu gözəl nəticə versin.

Nə üçün yuxarıda uşaqlar təqlid edəndir, dedim. Çünki, sözün həqiqi mənasında, uşaqlar valideyni, onlarla birlikdə yaşayan digər böyükləri təqlid edirlər. Başqa cür ola da bilməz, ona görə ki, uşağı bir ağ vərəq olaraq düşünürkən, o vərəqə yazılanlar ancaq ətrafdakıların dəsti-xətti ilə mümkündür. O mənada ki, həmin vərəqdə böyüklərin tərbiyəsi əsasında mürəkkəb görünür və haqqında danışdığımız əsər də beləliklə, yazılmağa başlayır.

Bəzən düşünürük ki, uşaq dünyaya gəldi, vəssalam, istəyi nədirsə, onu da etməliyik. İlk aylardan onun tərbiyəsinin əsasının qoyulması kimi dəyərləri unuduruq. Məsələn, ağladı-ağlamadı, onu saatlarla qucağımızda saxlayır, atır-tutur, necə deyirlər, sanki uşaqlığıma qaydır, onunla oyuncağımız kimi oynayırdıq. Beləliklə, uşağın ilk erköynlüyünün təməlini qoymuş oluruq. Artıq biz onu yerə qoymaq, bir işin ardınca getmək istəyəndə, o, buna imkan vermir, başlayır ağlamağa. Çünki biz onu belə alıxdırırıq. Hələ üstəlik öz qoxumuza da öyrətmişik. Lakin bütün bunlar əksinə olmalıdır. Uşaq yalnız müəyyən saatlarda qucaqda saxlanılmalıdır ki, bunu bütün analar daha yaxşı bilirlər.

Bir neçə ay sonra isə uşaq artıq dərk etməyə başlayır, nələrsə istəyir. Biz nə edirik? Onun bütün istəklərini yerinə yetirməyə çalışırıq. Bu da iki səbəbdən baş verir. Ya onu sakitləşdirib səsinin çıxmamasına çalışırıq, ya da əzizləyərək bunları edirik. Hər iki nəticədə isə erköyn uşağın təməlini qoyuruq.

Uşağın tərbiyə olunmasında çoxüzvlü ailələr daha diqqətli olmalıdır. Düşünəndə ki, nənə uşağa bir cür, baba bir cür, əmi, bibi bir cür yanaşır, onda bəli, diqqətli olmaq lazımdır. Çünki belə ailələrdə uşaq müxtəlif yaşamlar arasında qalır, hamı alır, götürür, onu əzizləyir, qucağına alır və uşaqsız bütün bun-

Uşaqla birlikdə böyüyən erköynlük

Bəli, uşağın ilk ayları ona bəlkə də ağılımıza gəlməyən yaşamlar-əzizləmələr, bilsək ki, necə nəticələnək, bunu əvvəldən etmərik. Məsələn, ifrat dərəcədə qucaqda saxlamalar, əzizləmələr erköynlüyün təməlini qoyursa, bir az sonra alınan ifrat dərəcədə oyuncaqlar bu xüsusiyyətin inkişafına təkan verir. Bir də baxırsan ki, bir uşağın bir oyuncaqdan bəlkə 3-4-ü var. Həm israfçılığa, həm də uşağın erköynlüyünə səbəb olan bu oyuncaqların hər birini bir yaxını alıb götürüb. Uşaq da onu o tərəfə atır, bunu bu tərəfə atır. Baxdıqca düşünürsən ki, əgər bunlardan bir ədəd olsaydı, uşaq heç də belə hərəkət etməzdi. Onunla başını qatar, oynayırdı. Deməli, biz özümüz düşünmədən uşaqlarımızın erköynlüyünə şərait yaradır, sonra isə onların xarakterlərinə çevrilmiş bu xüsusiyyətlərinə görə əziyyət çəkirik.

İllər ötür, biz isə yenə də fərqiində olmadan uşağımızı erköyn böyütməkdə davam edirik. Bir də baxırıq ki, onunla birlikdə mağazaya gedəndə nələrsə almağı bizdən tələb edir. Biz də sevə-sevə alırıq, yenə də düşünmürük ki, səhv edirik. Beləliklə, erköyn bir uşaq böyüdükdə evimizdə. Bir az sonra artıq həmin uşaq 3-4 yaşda olmasına baxmayaraq geyindiridimiz paltarlarla razılaşmır, öz seçdiyi paltarları geyindirməyi tələb edir. Bunu da ailədə deyib-gülməklə qarşılayırıq. Nənə bir tərəfdən, baba bir tərəfdən, əmi-bibi bir tərəfdən sevinir ki, uşağa bax, öz istəyini həyata keçirir. Onlardan biri bunu böyük xəta olaraq qəbul etmək istəmir ki, uşağın bu qədər erköynlüyü yolverilməzdir. Və onu düşünmək istəmərlər ki, bu gün güldürən uşaq sabah onları ağladacaq. Bu erköynlüklə böyüyərək sabah onlardan daha böyük nələrsə tələb edəcək və ya hansısa bir məsələdə öz qərarını verəcək, o qərarla hərəkət edəcək. Onda isə bu gün gülənlərin hər biri böyük narahatlıq hissi yaşayacaq. Uşağı, necə deyirlər, qoyub qarşılmasına danlayacaqlar. Düz yol göstərməyə çalışacaqlar. Doğru hərəkət etmədiyini andacaqlar. Yeri gələndə cəzalandıracaqlar. Belə olanda ailədəki hər bir üzv tərbiyəçiyə çevriləcək. Lakin tərbiyə üçün nə qədər gec başladıqlarının necə, görsən fərqiində ola biləcəklərmi?

Bəli, biz böyüklərin səhv addımı uşağımızın səhv tərbiyəsinin təməlidir. Onun bu təməllər üzərində böyüməsinin əsasıdır. Uşaq böyüdükcə, həmin tərbiyə də, erköynlük də böyüyür, yeniyetmələşir, gəncləşir. Bax, bu zaman övladımıza verdiyi-

miz tərbiyənin bəhrəsini görürük. Lakin artıq gecdir. Çünki biz bu tərbiyəni onun canına-qanına hopdurmuşuq.

Sosiallaşmada çətinlik çəkən uşaqlar

Verdiyimiz tərbiyə əsasında "bəhrəsini" gördüyümüz və çox narahatlıq keçirdiyimiz məsələlərdən biri də övladımızın bağça, məktəb yaşlarında, xüsusilə də yeniyetməlik, gənclik çağlarında sosiallaşma problemidir. Uşağımızın gələcək həyatında rast gəldiyimiz bu xüsusiyyəti bizim bütün həyatımızı alt-üst edir. Hansı ki, belə olacağını bir vaxtlar əsla düşünməmişdik.

Necə olur ki, uşaq sosial həyatda problemlərlə qarşılaşır, yaşadları ilə bir araya gələ bilmir, təklik axtarır, özünə qapanır? Heç onun nə üçün bu vəziyyətə düşdüyünü düşünmüşük mü? Bunun da səbəbkarı biz valideynlərlik.

Müasir uşaq tərbiyəsi: nədə doğru, nədə yanlış?..

Uşaq körpə olanda onun başını oyuncuqlarla qatırıq. Bir qədər böyüdükdən sonra televizoru açıb, onu da qoyuruq qarşısına ki, səsi çıxmasın. Gedirik öz işimizin ardınca. Saatlarla telefonlarda-sosial şəbəkələrdə gəzirik, seriallar izləyirik, mətbəxdə işlərimizi görürük. Uşaqsız saatlarla danışmadan-dinmədən öz ələmində olur. Bu cür davranışımızı isə davam etdiririk. O, bir qədər böyüdükdən sonra telefonumuzu veririk əlinə. Daha sonra kompüter qarşısında saatlarla əyləşməsinə, oyunlarla başını qatmasına göz yumuruq. Beləliklə, uşaqlarımız ünsiyyətsiz böyüyür. Biz valideynlər vaxt ayırıb onunla oynayırdıq, yanında oluruq, müxtəlif toxunmalarla, söhbətlərlə yanında oluruq. Uşaq da təkliyə öyrəşir.

Bağça yaşı çatanda baxırıq ki, o, uşaqlarla heç cür bir arada ola bilmir. Özünə qapılır, bir kənara çəkilir. Məktəbdə də belə olur. Düşünürük ki, keçib gedəcək, düzələcək. Lakin baxırıq ki, artıq o, universitetdə təhsil almağa başlayıb, lakin yenə də sosiallaşa bilmir, özünə qapanır, təkliyə çəkilir, sıxılır.

Əksər valideyn övladlarının bu proseslərdən keçməsinin səbəbini də anlamır. Düşünürük ki, onlar utancaq xarakterlidir. Heç kimə qaynayıb-qovuşa bilmir. Onun bu xüsusiyyətini özləri üçün əsla problem hesab etmirlər və ümid edirlər ki, bu hal zamanla keçib gedəcəkdir. Lakin bu hal heç də asanlıqla keçmir. Və bu cür uşaq, yeniyetmə, gənclər olduqca böyük əziyyət çəkirlər. Yaşadları tərəfindən qınanırlar. Onlarla birlikdə ola bilmədikləri üçün müxtəlif problemlərlə qarşılaşırlar. Bütün bunlar isə zaman-zaman onların özlərinə qapanması prosesini artırır, cəmiyyətdən kənarlaşdırır. Bu cür insanlar nə qədər savadlı olsalar da, cəmiyyətdə öz yerlərini tapa bilmirlər. Kollektivdə seçilir, heç də xoş olmayan xüsusiyyətləri ilə çoxları tərəfindən sevilirlər. Biz valideynlər isə onu bu utancaqlığı üçün danlayırıq. Bir az qaynayıb-qarışmasını tövsiyə edirik. Lakin əsla özümüzü günahkar sanmırıq ki, bax budur, bu, bizim əsərimizdir...

Uşaqlarımıza öyrətdiyimiz sözlər çox halda özümüzə qaytarılır

Səhv tərbiyə metodlarından biri, həm də ən dəhşətli uşaqlara sözlər öyrətməkdir. Öyrədirik, həm də bununla o qədər fəxr edirik ki, kənardan necə gülünc doğurduğunu görə bilmirik. Bu tərbiyə metodunda deyərdim ki, valideynlərdən çox baba, əmi-dayıların rolu olur. Guya ki, uşağı çox istəyirlər, diləçar-əçməz başlayırlar ona sözlər öyrətməyə. Həm də çox ağır sözlər. Evdə qonaq olanda və yaxud uşaqla birlikdə dost-tanışla görüşməyə gedəndə onu vadar edirlər ki, həmin sözlərdən söyləsin. Uşaq da utanda və yaxud çəkinəndə müxtəlif hədiyyələr alacaqlarını vəd etməklə onun ağzından həmin sözlərin çıxmasına nail olurlar. Hədiyyəsini alan uşaqsız isə artıq ikinci bir

xüsusiyyət də formalaşmağa başlayır: hədiyyə, rüşvət almaqla öz iradəsi əleyhinə iş görmək.

Düşünəndə ki, bunlar övladlarımızın gələcəyi üçün nə qədər təhlükəlidir, vallah, bu gündən dəsmal götürüb ağlamaq lazımdır. Lakin biz bəzən düşünmədən, bəzən qayın-qardaşımıza hörmətsizlik olar deyər, bəzən qayınana-qayınata qınağından uzaqda qalmaq üçün susuruq. Bilə-bilə ki, bunun gələcəyi heç də yaxşı olmayacaq, susuruq. Lakin ətrafdakı çoxsaylı yaxınlarımızın heç biri bu barədə düşünmür. Düşünmür ki, biz bu uşağı cəmiyyət üçün şəxsiyyət kimi böyütmürük, öz istəklərimizin təqlidçisi olaraq böyüdükdük. Ona oyuncaq, şirniyyat almaqla, pul verməklə öz iradəmizdən asılı edirik. Ağzını söyüşə öyrədirik.

İllər ötür, övladımız bağçaya, məktəbə gedəndə artıq dünən söydürüb güldüyümüz, uğunduğumuz uşaqlar bizim üçün probleme

çevrilir. Hər gün onların söyüşlərinə görə müəllimlərdən giley gəlir. Biz də, filankəs, söyüş söymək olmaz ha, səni bağçadan, məktəbdən qovurlar, deyib onu qorxuduruq. Uşaqsız yeni bir səhv tərbiyə növünü-qorxu hissini formalaşdırmağa başlayırıq. Beləliklə, uşağımız olur söyüşkən, hədiyyələrə boyun əyən və qorxaq.

Budur, bizim səhvlərimizin qurbanı olan uşaqlar. Sonra da böyüyüb biri ilə sözlər olarkən onu söyüb biabır edəndə, hətta bu söyüşləri bacı-qardaşına, ata-anasına qaytaranda onu günahkar sanırıq. Başlayırıq tərbiyəsinə görə ona nifrət etməyə. "Sən niyə belə oldun, niyə bizim başımızı aşağı edirsən, adam da valideynə söyüş söyər?"- deyir, onu qınayırdıq ki, qınayırdıq. Ötən günləri xatırlayırdıq ki, axı bu uşağı biz bu günə qoymuşuq. Onun söyüş söyməsində də, hədiyyə, pul qarşılığında düşdüyü çıxılmaz yollarda da, qorxaqlıq edib yalan danışmasında da özümüz günahkarıq. Bir zamanlar söydürüb gülüb-şənəldiyimiz uşaqlarımız indi bir tikə çörəyimizi zəhərə çevirən, düzgün tərbiyə verə bilmədiyimiz övladlarımız narahat həyatımızın səbəbkarı olurlar.

Bugünkü tərbiyə, sabahkı bəhrə...

Bəli, bayaqdan bəri sadaladıqlarımızın fonunda yekdil bir qənaətə gəlmək olur ki, bugünkü tərbiyə sabah öz bəhrəsini verəcəkdir. Nə əkersən, onu da biçərsən, nə təkərsən aşına, o da çıxar qaşığına misalları kimi. Odur ki, uşaqları bir toxum, bir ting, bir gül fidanı kimi təsəvvür edək. Düşünək ki, o toxumu münbit torpağa əkməklə, yaxşı məhsul əldə edə bilərik. Uşağımızı bir ting bilək. O tingi əlverişli bir mühitdə böyüdək, bar üstündə olan ağaca çevirə bilərik. Uşağımızı bir gül fidanı zənn edək, düşünək ki, o fidana necə baxsan, eləcə də görüntü ilə qarşılaşacaqsan. Ya həmin gül kolu gündən-günə gözəlləşəcək, ətrafa gözəl rəyihe saçacaq, ya da ki, quruyub məhv olacaq, varlığından əsər-ələmət qalmayacaq.

Tərbiyə də bir zəhmət növüdür. Sonda nəticəsi olan zəhmət növü. Zəhmətimizin hədəf getməməsi üçün illərlə çalışırıq. Yuxarıda da vurğuladığım kimi, bir ağac tingini, gül fidanını torpağa əkməklə, toxumu torpağa səpməklə onun nəticələrini səbirsizliklə gözləyirik. Lakin gəlin görək, o ting, o toxum su içməzsə, müxtəlif aqrar payğıllarla əhatə olunmazsa, bizim gözlədiyimiz nəticəni verə biləmi? Əsla yox. İnsan da təbiətin bir parçasıdır. Bu canlılar oxşar xüsusiyyətlərə malikdirlər. Sən onunla necə davranırsansa, o da sənə ilə elə davranır. Əllərimizin boş qalmaması, zəhmətimizin hədəf getməməsi, illərimizin boş yerə xərclənməməsi naminə, gəlin doğrunu, düzgünü səhvlərimizə qurban verməyə. Yoxsa, çox əziyyət çəkməli olacağıq. Rahatlığımız, övladlarımızın xoşbəxt gələcəyi naminə onlara düzgün tərbiyə verək ki, bəhrəsini dadanda zəhər tamında olmasın...

Mətanət Məmmədova

Baş verən partlayış hadisəsi ilə bağlı ibtidai istintaq aparılır

BİRGƏ MƏLUMAT

İyunun 26-da saat 23 radələrində Bakı şəhəri, Yasamal rayonunda yerləşən Cəfər Cabbarlı adına "Azərbaycanfilm" kinostudiyası ərazisində baş verən partlayışla əlaqədar zərərsizləşdirmə və təmizləmə işləri həyata keçirilir. SİA xəbər verir ki, bu barədə Azərbaycan Minatəmizləmə Agentliyi (ANAMA), Baş Prokurorluq və Fövqəladə Hallar Nazirliyi (FHN) məlumat yayıb.

Qeyd edilib ki, hazırda prokurorluq əməkdaşları tərəfindən hadisə yerində baxış, ANAMA və FHN-in əməkdaşları tərəfindən isə ərazidə zərərsizləşdirmə və təmizləmə işləri həyata keçirilir.

Yanğınla müşayiət olunan partlayışla bağlı Baş Prokurorluğun Kriminalistika və informasiya texnologiyaları idarəsi tərəfindən ibtidai

istintaq aparılır. Kompleks istintaq tədbirləri çərçivəsində əraziyə prokurorluq əməkdaşları ilə yanaşı, ANAMA və FHN-nin operativ qrupları da cəlb olunub və hadisə yerində baxış keçirilib.

Əldə edilən sübutlar arasında pat-

ronlar, fişənglər, gilizlər, propan qaz balonları, eləcə də təlim məqsədilə istifadə olunan müxtəlif növ partlayıcı vasitələr də aşkarlanıb. Təhlükəsizliyin təmin edilməsi məqsədilə hadisə yerinə təcili tibbi yardım briqadaları da cəlb olunub.

Elçin Bayramlı

Aclar və qullar dünyası

Son vaxtlar aclıqla müalicə, müxtəlif dietalar yaman dəb düşüb. İnsanlar başa düşməyə başlayıb ki, çox yemək fayda yox, ancaq zərər verir. Ona görə də, 1 milyarda yaxın insan kökəlməmək və sağlamlığını itirməmək üçün könüllü olaraq az yeyir və bəzən də ac qalır.

Lakin dünyamızda məcburi aclıq keçirən daha 1 milyard adam var. Onlardan 300 milyona yaxını uşaqlardır. Bir uşağın acından ölməməsi üçün ayda 30 dollar tələb olunduğu dünyada trilyonlarla dollar vəsait mənasız və faydasız işlərə xərclənir. Məsələn, dünyanın hərbi büdcəsi 2 trilyondan çoxdur ki bunun da yarısı ABŞ-ın payına düşür. Halbuki, bu vəsaitin 10-da 1-i dünyada aclığı ləğv etməyə qadirdir.

Təxmini hesablamalara görə, dünyada hər il 50 000 insan kəskin aclıq nəticəsində ölür. Qlobal yoxsulluğa dair göstəricilərə əsasən, ifrat yoxsulluqdan hər gün dünyada 30 000 uşaq vəfat edir. Hər il 11 milyon uşaq isə 5 yaşı tamam olmadan dünyasını dəyişir.

Dünyada varlı və kasıb dövlətlər, eləcə də insanlar arasında fərq kəskin sürətdə artır və ildən-ilə böyüyür. 1960-cı ildə dünyanın zəngin dövlətlərinin 20%-nin gəlirləri ilə yoxsul ölkələrin 20%-nin gəlirləri arasındakı fərq 30-un 1-ə nisbətində olduğu halda, 1990-cı ildə bu fərq 60-ın 1-ə, 2000-ci ildə isə 70-in 1-ə nisbətində çatmışdı.

Dünyanın 8 ən varlı insanı 4 milyarddan çox insanın sahib olduğu qədər sərvətə sahibdir. Dünyanın 1 faiz ən varlı insanların sərvəti son 10 ildə 34 trilyon dollar artıb. Təkcə bu artmış məbləğ dünyadakı aclığı 20 dəfədən çox aradan qaldırmaq gücündədir.

Statistikadan göründüyü kimi, dünyada gəlir bölgüsündəki disproporsional hədd zəngin ölkələrin imkanlarını genişləndirməkdə, yoxsul ölkələri isə təhdid etməkdədir. BMT statistikalarına və Əhali Fondunun hesabatlarına görə, 1 milyarda yaxın insanın aclıqdan ölmək üzrə olduğu dünyada 1 milyarda yaxın adam əla vəziyyətdə yaşayır. Dünya nemətlərinin 80 faizlik böyük hissəsini cəmi 20 faiz əhali istehlak edir, qalan 80 faiz əhali isə cəmi 20 faizi ilə dolanır. Belə olan halda dünyada normal insan cəmiyyətindən danışmağa dəyərmi? Əlbəttə, xeyr. Biz sosial cəhətdən qoprxunc bir dünyada yaşayıyıq.

Hazırda dünyada istehsal edilən ərzaq məhsulları təxmini hesablamalara görə, 12 milyard adama kifayət edəcək həddədir. Əlbəttə, normal istifadə şəraitində. Lakin qeyri-bərabər bölünmə və hədsiz israfçılıq 1 milyarda yaxın adamın ac qalmasına səbəb olur. Hesabatlamalara görə, təkcə Amerika və Britaniyada zibilliyə atılan qidalarla 1 milyarda yaxın adamı doyurmaq olar.

BMT-nin alimlər qrupunun hesabatında qeyd olunur ki, təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə olunacağı halda Yer kürəsi indikindən dəfələrlə çox insanı yedirdə bilər. Onlar bu rəqəminən azı 50-60 milyard olduğunu bildirirlər. Bəzi müstəqil tədqiqatçılar isə potensialın 100 milyarda yaxın olduğunu iddia edirlər.

Bu gün imperialist dövlətlər və onların transmilli şirkətləri 3-cü dünya ölkələrinin sərvətlərini çoxsaylı vasitələrlə amansızcasına talamaqla məşğuldurlar. Bu ölkələrdəki aclığın, yoxsulluğun yeganə səbəbi budur. Öz sərvətlərini onlara verməkdə ısrar edən ölkəni Livianın, Suriyanın taleyi gözləyir.

Lakin bu halda belə varlı dövlətlərdə yoxsulluq ləğv olmur. Məsələn, təkcə hərbi büdcəsi 850 milyard dollar təşkil edən Amerikada rəsmi olaraq 35-40 milyon civarında yoxsul var. Maliyyə gəlirləri yüksək olan digər ölkələrdə də vəziyyət təxminən belədir.

Qlobal şeytani qüvvələr, dünya ölkələrində siyasi, iqtisadi, sosial, mənəvi problemlərin artmasında, hərbi münaqişələrin, xaosun, qarşıdurmaların baş vermesində katalizator rolunu oynayırlar. Ölkələri, xalqları, dini icmaları bir-birinə qarşı qoyub qanlı qarşıdurmalar törədirlər. Dünyamız elə bir dəhşətli şeytani tora salınıb ki, heç cür çıxa bilmir.

Dünya maliyyə, bank, birja sisteminin, transmilli korporasiyaların, elmi-texnoloji mərkəzlərin sahibləri dünyanı öz əllərində saxlayıb idarə etmək üçün hər oyundan çıxırlar- insanlığa, təbiətə qarşı bioloji terroridan tutmuş psixotron terroradək hər cür təcavüz edilir. Əgər istəsələr dünyada hamıya hər şey çatır. Amma "hamıya hər şey çatmır" deyib, hamının sayını azaltmaq istəklərini açıq-aşkar deyirlər.

Bəşəriyyət hələ də normal insan cəmiyyəti yarada bilməyib. Vəhşi meşə qanunları üzərində formalaşan kapitalizm sosial ədalətli cəmiyyət sistemi yaratmağa qadir deyil və çök-mək üzrədir. Sosializmi də bəyənmədik. Nəse yeni bir sistem tapılmalıdır. Bunu bacarağıqmı? Çətin sualdır

"Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən sosial müavinətlərin və təqaüdlərin artırılması ilə bağlı imzalanan sərəncamlar, əlbəttə ki, insanlara göstərilən qayğı və diqqətin bariz nümunəsidir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Milli Məclisin deputatı Tahir Rzaev deyib. Onun sözlərinə görə, ölkə rəhbəri daim bildirir ki, xalqın rifahının yüksəldilməsi və onların təhlükəsizliyinin təmin olunması dövlətin qarşısında duran birinci dərəcəli vəzifədir və bu sahədə bütün tədbirlər vaxtında həyata keçirilməlidir: "Qeyd edilməlidir ki, bu cənab Prezidentin bu istiqamətdə imzaladığı ilk sərəncam deyil.

"İqtisadi uğurlarımız insanlarda gələcəyə böyük inam yaradıb"

Son illər ərzində sosial müavinətlərin və təqaüdlərin artırılması ilə bağlı bir sıra mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu tədbirlər vətəndaşlar tərəfindən rəğbətlə qarşılanır və şübhəsiz ki, ölkədə ictimai mühitə çox böyük müsbət təsir göstərir. İnsanlar əmin

olurlar ki, Azərbaycan Prezidenti daim onların yanındadır, onların qayğılarını dinləyir və müvafiq addımlar atır. Bu, təqdirəlayiq haldır. Çünki ölkənin iqtisadi inkişafı, beynəlxalq aləmdə nüfuzunun artması, insanların vətənə, torpağına bağlılığı və öz rəhbərləri ətrafında sıx birliyi belə əsaslı tədbirlərin həyata keçirilməsinə geniş imkan yaradır. Eyni zamanda bu, vətəndaşlarımızın həyatını gündən-günə daha da mənalandırır.

Bu gün Azərbaycan iqtisadi cəhətdən dünyanın ən sürətlə inkişaf edən ölkələrindən biridir. Tarixi qələbələrimiz və iqtisadi uğurlarımız insanlarda gələcəyə böyük inam yaradıb. Hazırda ölkədə, xüsusilə işğaldan azad olmuş ərazilərdə aparılan genişmiqyaslı bərpa və quruculuq işləri, eləcə də beynəlxalq integrasiya prosesi bir daha təsdiq edir ki, Azərbaycanda insanların sosial rifahı bundan sonra da diqqət mərkəzində olacaq və bu istiqamətdə zəruri tədbirlər davamlı şəkildə həyata keçiriləcəkdir"- deyə millət vəkili əlavə edib.

Xeyransə Piriyeva

Ölkəmizdə bütün sahələrdə olduğu kimi, turizminin inkişafına da dövlət tərəfindən ayrılan diqqət və qayğı bu sahəni iqtisadiyyatının aparıcı sahəsinə çevirməkdədir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində demişdir: "Turizm sahəsi həm regionların inkişafı, həm də ki, ölkənin iqtisadi potensialının möhkəmlənməsi üçün, Azərbaycanın imici, dünyaya integrasiyası üçün çox mühüm bir vasitədir". Görülən işlər ölkənin müxtəlif bölgələrində turizmin fərqli növlərinin, sağlamlıq, qış, mədəni, işgüzar, ekoturizm və kənd turizmi kimi növlərinin inkişafına ciddi təsir göstərmişdir.

Öldar diyarı kimi səciyyələndirilən ölkəmizdə bu sahənin tərəqqisi üçün geniş potensial vardır. Artıq ölkəmizdə yay mövsümünün açılışı elan olunub. Azərbaycanda yay turizminin inkişafı və təbliği istiqamətində dövlət tərəfindən atılan addımlar öz nəticəsini verir.

Rəsmi mənbələrə istinadən deyə bilərik ki, 2030-cu ilə qədər turizm sektorunda ÜDM istehsalının 11,5 milyard manata, turizmin qeyri-neft və qaz iqtisadiyyatındakı payının 8,2 faizə, turizm üzrə daxilolmaların 7,4 milyard manata çatacağı proqnozlaşdırılır. Bununla yanaşı, bu dövr ərzində regionların xarici turist gecələmələrindəki xüsusi çəkisinin 46 faizə, turizm sənayesinin maddi məhsul bazarındakı payının isə 5,8 faizə yüksələcəyi gözlənilir.

AZƏRBAYCANA 980 MİN XARİCİ VƏTƏNDAŞ GƏLİB

Ötən il turizm sektorunun ölkə iqtisadiyyatında payı 4,5 faiz, o cümlədən qeyri-neft və qaz sektorunda isə 6,7 faiz olub. 2018-2024-cü illərdə turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai işlə fəaliyyəti növü üzrə ÜDM istehsalının illik orta hesabla 3,8 faiz artıb, bunun nəticəsində 7 il ərzində bu sektorda yaradılan əlavə dəyərin 30 faiz yüksələrək 2024-cü ildə 3.1 milyard manata çatıb. 2017-2024-cü illərdə mehmanxana və mehmanxana tipli müəssisələrin sayı 44,4 faiz, onların birgəlik tutumu isə 62 faizə yaxın artıb. Cari ilin beş ayında Azərbaycana 980 min xarici vətəndaş gəlib ki, bu, ötən ilə müqayisədə təxminən 1,5 faiz çoxdur.

Prezident İlham Əliyev tərəfindən turizm göstərilən diqqətin nəticəsidir ki, bu gün Azərbaycan perspektivli turizm ölkəsinə çevirib. Son illər ərzində ölkəmizdə mehmanxana və mehmanxana tipli obyektlər tikilərək istifadəyə verilib. Azərbaycanın turizm coğrafiyası genişləyib. Gün-gündən inkişaf edən respublikanın iqtisadiyyatında turizm sektoru prioritet sahəyə çevrilib. Ölkənin turizm sahəsinin təqdim etdiyi xidmətlərin keyfiyyət səviyyəsinin beynəlxalq standartlara uyğunluğunun təmin edilməsi, dünya turizm xidmətləri bazarında ölkə turizminin rəqabət qabiliyyətinin artırılması istiqamətində görülən işlər davamlı olaraq həyata keçirilir. Ölkənin bütün regionlarında turizm fəaliyyətinin stimullaşdırılması, turizm sahəsinə yerli və xarici investisiyaların cəlb edilməsi, turizmin müxtəlif növlərinin inkişaf etdirilməsi, mehmanxanaların və digər turizm xidməti müəssisələrin şəbəkəsinin genişləndirilməsi istiqamətində ardıcıl işlər görülməkdədir.

Ölkə başçısının məqsədyönlü və balanslı xarici siyasəti, uğurlu daxili siyasəti nəticəsində Azərbaycan bu gün dünya üzrə ən təhlükəsiz və sabit ölkələr sırasındadır. Bu amil isə müasir dünyada turistlərin səyahət seçimi etməsində ən əsas göstəricidir.

QARABAĞ VƏ ŞƏRQİ ZƏNGƏZUR BÖLGƏLƏRİNDƏ SAĞLAMLIQ TURİZMİNİN MÖVCUD POTENSİYALI

Müasir dövrdə sağlamlıq turizmi turizm sektorunun ən sürətlə inkişaf edən formala-

Turizm sektorunda unikal imkanlar

rından biridir. Davamlı olaraq ünvanlı layihələr, turizm sahəsində reallaşan layihələr, görülən işlər ölkənin müxtəlif bölgələrində turizmin fərqli növlərinin, sağlamlıq, qış, mədəni, işgüzar, idman turizmi, ekoturizm və kənd turizmi kimi növlərinin inkişafına ciddi təsir göstərmişdir. Çoxsaylı tarixi abidələr, düzənlikdən yüksək dağ zonasına qədər bir-birini əvəzləyən gözəl təbiət mənzərələri, zəngin meşə örtüyü, əlverişli iqlim, gur dağ çayları, mineral və qeyri-mineral bulaqlar, bəzən bəhərli meyvə bağları, atla gəzinti, meşə gəzintisi, balıq ovu, göldə qayıqla gəzinti və s. turizmin inkişafı üçün mühüm amillər sırasında yer alır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi altında rəşadətli Ordumuz 44 günlük Vətən müharibəsində 30 il həsrətdə olduğumuz torpaqları işğaldan azad etdi. Hazırda həmin ərazilərdə aparılan bərpa-quruculuq işlərində turizm infrastrukturunun yaradılmasına xüsusi diqqət yetirilir. Təbii ehtiyatlar, iqlim şəraiti, tarixi irs həmin ərazilərdə sağlamlıq turizminin inkişafı üçün unikal imkanlar yaradır. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələri respublikanın əsas turizm zonasına çevriləcək. Azad edilmiş ərazilərdə sağlamlıq turizminin potensialı çox böyükdür. Vurğulayaq ki, Xocavənddə Hadrut, Ağbulaq, Tuğ və Böyük Tağlar, Zəngilanda Qaragöz, Qubadlıda isə Qubadlı turizm və rekreasiya zonaları olacaq. Onu da vurğulayaq ki, Kəlbəcər məşhur olan "İstisu"yu dünyada məşhurdur. İstisu kəndinin məşhur mineral suyu olan "İstisu" bulağı ətrafında 1928-ci ildə eyni adlı sanatoriyası salınıb. Kəlbəcər rayonu İstisu mineral ehtiyatı və "İstisu" sanatoriyası ilə bütün dünyada tanınıb. Mənbələrə görə, istisu mineral bulaqları 1138-ci ildə güclü zəlzələ nəticəsində meydana çıxıb. Öz kimyəvi tərkibinə və bir çox digər xüsusiyyətlərinə görə İstisuyun dünyada analoqu yoxdur. Burada suyun temperaturu müsbət 58,8 dərəcədir.

Təkcə Şuşada 20-dən çox tarixi abidə, o

cümlədən 5 məscid bərpa olunub. Şəhərdə turizmin inkişafına töhfə verən yeni hotellər, muzeylər, istirahət məkanları açılmaqdadır. Təkcə ötən ayın ilk 10 günündə şəhəri ziyarət edənlərin sayı 25 mini keçib. Müasir tələblərə cavab verən müalicə və sağlamlıq mərkəzi açılıb.

AZƏRBAYCAN PALÇIQ VULKANLARININ NADİR VƏ KLASSİK İNKİŞAF REGIONUDUR

Sağlamlıq turizmindən söz açmışkən Abşeron rayonu ərazisində Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksini də qeyd etməliyik. Qeyd edək ki, təbiətin maraqlı hadisəsi olan palçıq vulkanları dünyanın bir çox ölkəsində mövcuddur. Azərbaycan palçıq vulkanlarının nadir və klassik inkişaf regionu kimi tanınır. Yer kürəsində məlum olan 2 mindən artıq palçıq vulkanının 350-dən çoxu Azərbaycanın şərqi və Xəzər akvatoriyasında yerləşir. Palçıq vulkanları əsasən Abşeron yarımadası, Bakı ətrafındakı adalar qrupu, Şamaxı, Qobustan və cənub-şərqi Şirvanı yayılıb. Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksində "Qılınc" palçıq vulkanını yaxından izləmək mümkündür. Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksi 12 hektar ərazidə tikilib. Burada inzibati bina inşa olunub. Yaradılan yeni turizm infrastrukturunu yerli əhali, xüsusilə ətraf ərazilərdə məskunlaşmış insanlar üçün 60-dan çox yeni iş yerinin açılmasına imkan verib. Kompleksin Turizm İnformasiya Mərkəzi sərgi zalından və emalatxanadan ibarətdir. Mərkəzdə palçıq vulkanlarının xüsusiyyətləri, təbii və müalicəvi özəllikləri haqqında məlumat əldə etmək, palçıq vulkanının maketi ilə tanış olmaq mümkündür. Burada, həmçinin Azərbaycanın hər yerindən toplanmış 80-ə yaxın nadir mineral nümayiş etdirilir. Sərgidə mineral nümunələrinin adı, kimyəvi tərkibi və götürüldüyü yatağa dair məlumatlar da yer alır.

Kompleksdə yaradılmış Minerallar sərgisində isə Azərbaycan ərazisindən tapılan 80-ə yaxın fərqli növ mineral nümayiş etdirilir. Ziyarətçilər burada ölkəmizin hər yerindən - Qobustandan tutmuş Naxçıvana qədər əksər bölgələrdən gətirilmiş gözəl və nadir qiymətli daşlar, kristallar və geoloji nümunələri görə bilərlər. Burada ziyarətçilərə Yer təki, geoloji proseslər, süxurların və mineraların əmələ gəlməsi haqqında da məlumatlar təqdim olunur. Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksinin ərazisində turistlərin rahat gediş-gəlişini təmin etmək üçün avtodaşnacaq salınıb. Turizm sektorunda göstərilən xidmətlərin yalnız kəmiyyət göstəriciləri baxımından deyil, keyfiyyət baxımından da təkmilləşdirilməsi, turistlərin məmnunluq səviyyəsinin artırılmasına nail olmaq üçün ixtisaslı kadrların hazırlanması prosesi davam etdirilir.

MÜASİR DÜNYADA TURİSTLƏRİN SƏYAHƏT SEÇİMİ

Bu gün nəinki paytaxt Bakıda, eləcə də Azərbaycanın bir çox yerlərində ən müasir səviyyədə otellər tikilib. Şimal-qərb zonasında, Şamaxıda, Qəbələdə, Şekidə, Qubada və başqa məkanlarda müasir tələblərə cavab verən otellər inşa edilib. Bütün bunlar Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə, ölkə həyatının digər sahələri kimi, turizm sektoruna da ayırdığı diqqətin nəticəsidir. İnkişaf etmiş sivil dünyanı maddi abidələri, yeraltı və yerüstü sərvətləri ilə heyranlənən Azərbaycanda yay turizmi ilə yanaşı, qış turizm bazasının yaradılması mövsümlilik anlayışını aradan qaldırmaqla davamlı turizmə nail olmağa şərait yaratdı. İqtisadi inkişaf nəticəsində turizm sektoruna da xüsusi dövlət qayğısı, o cümlədən sahibkarlıq fəaliyyətinə əlverişli mühitin yaradılması dünyanın tanınmış otel şirkətlərinin də ölkəmizə axınını gücləndirib.

Zümrüd BAYRAMOVA

Müasir dövrün yeni-likləri özü ilə bir sıra problemlər, çatışmazlıqlar, narahatlıqlar da gətirir. Xüsusilə də, informasiya-texnologiyaların yüksək formada inkişaf etdiyi bir mərhələdə müharibələrin, münaqişələrin artan xətlə inkişaf etməsi bəşəriyyət üçün ağırlı problemlər gətirib. Bu baxımdan dünyada çoxsaylı müharibələr, münaqişələr baş verir.

etməse Krım əldən gedə bilər. Çünki Krımda vəziyyət olduqca ağırdır. Yerli əhali ərzaq qıtlığı çəkməklə yanaşı, həyatlarını itirmək təhlükəsi ilə də üzləşirlər. Ona görə də, Krımda yaşayan əhali kütləvi şəkildə adanı tərk edirlər. Baxmayaraq ki, Rusiyanın hakim rejimi müxtəlif hədə vasitələrindən istifadə etməklə əhəlinin adanın tərk etməsinin qarşısını almağa çalışır. Lakin əhali həyatları üçün narahatdırlar və Rusiyanın hakim rejiminin tələblərinə əhəmiyyət vermək istəmirlər. Fərsət yarandıqca adanı tərk edirlər. Bu da Ukraynanı Krımı azad etmək istəklərini bir qədər də möhkəmləndirir.

"The Telegraph" nəşrinin yazarı o fikirdədir ki, Vladimir Putin Krım yarımadasını itirə bilər. Yarımada bütün müharibə üçün strateji əhəmiyyət kəsb edən danışıqlar

Rusiya Krımı itirir

Məlumatlara görə, dünya üzrə hazırda 150-dən çox müharibələr və daxili qarşıdurmalar mövcuddur. Proseslərin inkişafı göstərir ki, dünyada sülhə və təhlükəsizliyə töhfələr verməyə çalışan dövlətlərin özləri yeni müharibələr, münaqişələr yaradırlar. Rusiyanın Ukraynaya əsassız hücumu və dağıdıcı müharibənin 4 ilə yaxındır ki, davam etməsi qeyd olunanlara misal ola bilər. Fakt ondan ibarətdir ki, digər müharibə və münaqişələrlə müqayisədə Rusiya-Ukrayna müharibəsi daha amansız və dağıdıcıdır. Rusiya-Ukrayna müharibəsi bütün mövcudluğu ilə daha amansız və dağıdıcı xarakter almaqdadır. Vəziyyətin gərginləşməsi Avropada sabitliyin pozulmasına gətirib çıxarar. Buna hələ ki, üçüncü dünya müharibəsi demək çətin olsa da, hər halda siyasi və hərbi toqquşmalar və nəhayət, qida çatışmazlığı sahəsində ciddi problemlər dünyanın sabahı üçün heç də yaxşı nəticə vəd etmir. Dəfələrlə müharibənin dayandırılması üçün Türkiyə başda olmaqla bəzi ölkələrin təşəbbüslərlə çıxış etsələr də, hələ ki, nəticə yoxdur. Hətta Türkiyədə keçirilən Rusiyanın və Ukraynanın dövlət adamlarının görüşləri də müharibənin dayandırılmasına Rusiya Prezidenti Vladimir Putinin müharibəni dayandırmaq fikrinin olmaması və rəsmi Kiyevin də işğal altında olan əraziləri azad etmək üçün mübarizə aparması onu deməyə əsas verir ki, dünyada fəlakətli hal yaşana bilər. Yəni daha ağır silahlar, hətta atom bombası işə düşə bilər. Üzücü də olsa etiraf olunmalıdır ki, əgər nüvə silahı işə düşsə, bəşəriyyətin mövcudluğu sual altına düşə bilər. Gözlənilən fəlakətlərin miqyasını isə hələ ki, dünyanın aparıcı dövlətləri anlamırlar. Bu da onu deməyə əsas verir ki, onlar bəşəriyyətin, insanlığın cəlladlarıdır.

Dünyamız təhlükə ilə üz-üzədir

Atom bombası ilə hədələrin səslənməsi onu təsdiq edir ki, dünyamızın gələcəyi sual altındadır. Hər an beyni pozulmuş lider, ağılı başında olmayan siyasətçi atom bombasından istifadə etməklə dünyanın varlığına son qoya bilər. Nəzərə almaq lazımdır ki, Rusiya prezidenti nüvə silahına arxalanaraq "Rusiyaşız dünya bizim nəyimizə lazımdır" deyə bildirmişdir. 2022-ci ilin fevralından Ukraynaya qarşı başladığı müharibə minlərlə insanın həyatını itirməsi, yüzlərlə şəhərin, kənd və qəsəbənin dağıdılması, milyonlarla insanın öz isti ev-əşiyini tərk etməsi ilə nəticələndi. Demək olar ki, Ukrayna ərazisinin az qala 70 faizi dağılıb, 16 milyon insan müxtəlif ölkələrə köç ediblər. İtkilərinin sayı da az deyil, - 1 milyon 300 min nəfər. Rusiya tərəfinin itkiləri də 1 milyon 250 minə çatır. Yaralıların sayı isə ümumilikdə 4 milyondur. Müharibə isə davam edir. Hər gün yüzlərlə

Ukrayna Rusiyanı ağır məğlubiyyətə uğradır

insan ölür, kənd və şəhərlər dağıdılır. Bu kimi faktlar onu təsdiq edir ki, müharibəni başlayanlar istəklərinə nail ola bilmədilər. Nə idi o istək? Birincisi, Ukraynanı işğal etməklə Qərbi və ABŞ-ın bölgə maraqlarını sıradan çıxartmaq. İkincisi, Rusiyanın zəif dövlət olmadığını nümayiş etdirmək. Üçüncüsü isə, işğal ediləcək Ukraynanın sərvətləri üzərində qərar vermək hüququnu əldə etmək. Lakin görünənə görə ibarətdir ki, Avropa və ABŞ rəsmi Kremlin arzularını darmadağın etdi. Rusiya çətin, həm də həlli mümkün olmayan problemlərlə üzləşib. Hər gün Rusiyanın şəhərləri Ukraynanın raket və dron hücumlarına məruz qalır və nəticədə ruslar öldürülür, evləri isə dağıdılır. Rusiya üçün ən dəhşətli zərbə isə Ukrayna Təhlükəsizlik Xidmətinin keçirdiyi "Pautina" əməliyyatı zamanı 41 Rusiya təyyarəsinin məhv edilməsi oldu. İyunun 1-də UTX Rusiyanın strateji bombardmançıların məhv edilməsinə yönəlmiş əməliyyat həyata keçirib. Rusiyanın fərqli yerlərində yerləşən aerodromlara dron hücumları təşkil olunub. Bu pilotsuz aparatları Rusiyanın özündən, yuxarıda qeyd olunan mobil taxta evlərdən buraxıblar. UTX məlumat verir ki, əməliyyat zamanı Rusiyanın strateji aviasiyasının təxminən üçdə biri məhv edilib.

Ukrayna Prezidenti Volodimir Zelenski keçirdiyi brifinqdə bəyan edib ki, Ukrayna bütün imkanlarını istifadə edərək Rusiyanın aviasiyasını və hərbi potensialını azaltmağa çalışır: "Onların yarısı bərpa edilə bilməz, qalanının isə bərpasına illər lazım ola bilər, bəlkə də ümumiyyətlə düzəlməz. Bu, həqiqətən ədalətli hərbi hədəfdir. V. Zelenski onu da qeyd edib ki, əməliyyatı həyata keçirən UTX hərbiçilərini bu gün qapalı fərmanla mükafatlandırır.

NATO-nun yüksək rütbəli nümayəndəsi isə bildirib ki, həyata keçirilən əməliyyat

zamanı 15 Tu-95 strateji bombardmançı, 12 Tu-22M3, həmçinin ən azı bir A-50 hava desant təyyarəsi (hansı ki, Rusiya ordusunda cəmi beş belə təyyarəsi var) məhv edilib. Stockholm Beynəlxalq Sülh Araşdırmaları İnstitutunun (SIPRI) məlumatına görə, 2023-cü ilin əvvəlinə Rusiyanın 130 strateji təyyarəsi var: 60 Tu-22M3 (mənzil - 6500 km-ə qədər), 15 Tu-160 və 55 Tu-95 (hər ikisi - 10 000 km-ə qədər). Beləliklə, Hörümçək toru əməliyyatı NATO-nun Rusiyanın Ukraynanın mülki hədəflərinə hücumlarının "işçi atları" adlandırdığı strateji qanadlı raket daşıyıcılarının 30%-dən çoxunu sıradan çıxarıb. "Bu, mülki əhaliyə qarşı müharibədə fəal iştirak edən hədəflərə ağır zərbədir. İşğalın əvvəlindən bu təyyarələr Ukraynanın infrastrukturunu və yaşayış məntəqələrini vuran 3000-dən çox qanadlı raket buraxıb", - deyərək alyansın nümayəndəsi iyunun 4-də Brüsseldə keçirilən brifinqdə bildirib.

Ukrayna Təhlükəsizlik Xidməti "Pautina" əməliyyatı ilə kifayətlənməyərək Rusiyaya qarşı yeni sarsıdıcı zərbələr endirir. Yayılan məlumatlara görə, Ukrayna tərəfi Krım körpüsünün bir hissəsini partlatmaqla Rusiyanın Krım silah -sursat və digər zəruri, hərbi, ərzaq və sənaye məhsullarının daşınmasının qarşısını alıb. Az sonra isə Ukrayna tərəfi Krım aeroportunu dron hücumu ilə dağıtmaqla Rusiyanın hava nəqliyyatından istifadəsini bir müddət əngəlləməyə nail oldu.

Krım gedən yol qısaldır

Ukraynanın çox mükəmməl şəkildə həyata keçirdiyi əməliyyatlar Rusiyanın belini qırmaqla yanaşı, nəfəsini də kəsir. Əgər V.Putin Türkiyədə keçirilməsi nəzərdə tutulan Rusiya-Ukrayna danışıqlarında güzəştə getməse və iddialarından imtina

məntəqəsi ola bilər: "Ola bilsin ki, yarımada Ukrayna "çəkmələri" lazım olmasın, düşmən tədarükü üçün arteriyaları qapamaq, təzyiqi gücləndirmək və raketlərin, döyüş sursatlarının və əsas ehtiyatların tükənməsini gözləmək lazımdır. Sonra isə hesablarını necə artdığını müşahidə etmək lazımdır, çünki Putin təbliğat xarakterli məğlubiyyətə nail olmadan yarımada saxlamaq üçün resursları xərcləməlidir. Hazırda Krımı iki arteriya qidalandırır, bunlar Kerç körpüsü və quru körpüdən şərqdən çəkilən yeni dəmiryolu xəttidir, hər iki obyekt Amerikanın ATACMS raketlərinin fəaliyyət zonasında yerləşir".

Aparılan araşdırmalar və baş verən hadisələr də təsdiq edir ki, Rusiyanın məğlubiyyəti qaçılmazdır. Çünki orduda xaos və anarxiya hökm sürür. Rusiyalılar döyüşməkdən imtina edirlər. Ümid yalnız xaricdən gələn günəməzdə "nayomnik"lərə qalıb ki, onlar da cəsarətli döyüş nümayiş etdirə bilmirlər. Misal üçün, Şimali Koreyadan döyüş meydanına gətirilən 12 min döyüşçünün iki həftə ərzində 8 mininin məhv edilməsi və digərlərinin qaçaraq canlarını qurtarmasını göstərmək olar. Digər diqqətçəkən məqam ondan ibarətdir ki, "Pautina" əməliyyatından sonra da Ukrayna Təhlükəsizlik Xidməti zərbə xarakterli əməliyyatlarını davam etdirir. Ukrayna Təhlükəsizlik Xidməti iyunun 27-də şəhər saatlarında Rusiyanın Volqoqrad vilayətində yerləşən Marinovka hərbi aerodromunda iki ədəd Su-34 çoxfunksiyalı qırıcı təyyarəsinin məhv edildiyini, daha iki təyyarənin isə zədələndiyini bəyan edib. Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin Xüsusi Əməliyyat Qüvvələri və SBU-nun birgə hazırladığı əməliyyat nəticəsində uzaqmənzilli dronlar vasitəsilə aerodroma zərbələr endirilib: "Bu çoxfunksiyalı qırıcılar Rusiya tərəfindən cəbhə xəttində, xüsusilə ağıllı planlaşdırılan aviabombaların (KAB) atılması üçün intensiv istifadə olunurdu. Hədəflərə zərbələr nəticəsində Marinovka aerodromunun texniki-istismar zonasında yanğın baş verib."

Qeyd olunub ki, bu infrastruktur hərbi obyekt üçün kritik əhəmiyyət daşıyır, burada Rusiya təyyarələrinin uçuşa hazırlanması, texniki xidmət və təmir işləri həyata keçirilir. Baş verənlər onu göstərir ki, Rusiya acınacaqlı məğlubiyyətə uğrayacaq. Hətta müharibənin ağır və acı nəticəsi olaraq ölkənin subyektlərə parçalanması problemi də yarana bilər. Təbii ki, rusların arzu etmədikləri faciəvi gözləntilərin qarşısını da almaq olar. Bu, yalnız və yalnız Rusiyanın 1991-ci il sərhədlərinə qayıtması halında baş verə bilər.

İLHAM ƏLİYEV

“Azərbaycan ictimaiyyətində Rusiyaya qarşı münasibətdə ciddi narazılıq yaranıb”

“Son zamanlar Rusiya Federasiyasında baş verən hadisələr – xüsusilə də azərbaycanlılara və digər xalqlara qarşı həyata keçirilən diskriminativ, qeyri-etik və zorakılıq xarakterli davranışlar beynəlxalq ictimaiyyətdə və xüsusilə də Azərbaycan cəmiyyətində ciddi narahatlıq doğurur.

Bu kimi hallar insan hüquqlarının pozulması ilə yanaşı, həm də multikultural dəyərlərə, beynəlmiləl münasibətlərə və dövlətlərarası əməkdaşlıq prinsiplərinə ciddi zərbə vurur”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında politoloq Tofiq Abbasov deyib. Onun sözlərinə görə, Rusiya çoxmillətli bir dövlət kimi müxtəlif etnoslara mənsub milyonlarla insanı bir arada yaşadan bir ölkədir. Lakin son dövrlərdə, xüsusilə də miqrantlara və Orta Asiya ölkələrindən gələnlərə qarşı güclənən repressiv yanaşmalar, hüquq-mühafizə orqanlarının sərt və bəzən ədəbsiz davranışları, ictimai yerlərdə həyata keçirilən kobud yoxlamalar, hətta təhqiramiz münasibətlər bu ölkədə yaşayan azərbaycanlıların da hədəfə alınmasına səbəb olub. Təəssüf ki, bu hallar təkə məişət səviyyəsində deyil, həm də sistemli şəkildə müşahidə olunur: “Bu cür hadisələrin fonunda

Azərbaycan ictimaiyyətində Rusiyaya qarşı münasibətdə ciddi narazılıq yaranıb. Bunu həm sosial şəbəkələrdəki paylaşımlardan, həm də mediada yayımlanan xəbərlərdən aydın şəkildə görmək mümkündür. Azərbaycan cəmiyyəti üçün bu, sadəcə milli layaqət məsələsi deyil, həm də vətəndaşlarının təhlükəsizliyinə göstərilən münasibət

kimi qəbul olunur. Bu prosesin nəticəsi olaraq bir sıra mədəni tədbirlərin, o cümlədən Rusiyada planlaşdırılmış dövlət səviyyəli görüşlərin və tədbirlərin ləğv edilməsi, Azərbaycanın məsələ ilə bağlı ciddi etiraz mövqeyi sərgilədiyini göstərir.

Həmçinin, Rusiyada fəaliyyət göstərən bəzi azərbaycanlı mədəniyyət və diaspor

təşkilatlarının fəaliyyətlərini müvəqqəti dayandırması və bu məsələyə münasibət bildirməsi dövlət-diaspora münasibətlərinin koordinasiya şəkildə işlədiyini sübut edir. Azərbaycan-Rusiya münasibətləri uzun illərdir ki, strateji əməkdaşlıq üzərində qurulub. İkitərəfli ticarət, enerji layihələri, regiondakı təhlükəsizlik məsələləri və nəqliyyat kommunikasiyaları bu münasibətlərin əsas dayaqlarını təşkil edir. Lakin hər bir strateji tərəfdaşlıq və ya dostluq münasibəti qarşılıqlı hörmət və etimad üzərində qurulmalıdır. Əgər bu kimi hadisələr davam edərsə və Rusiya hökuməti tərəfindən ciddi addımlar atılmazsa, bu, iki ölkə arasında münasibətlərdə müəyyən gərginliklərə yol açar. Azərbaycan dövləti daim öz vətəndaşlarının hüquqlarının qorunmasına böyük önəm verir və istər ölkə daxilində, istərsə də xaricdə onların layəqətli həyat şəraiti üçün müvafiq tədbirlər görür. Bu baxımdan, Rusiya ilə münasibətlərin gələcəyi, birbaşa olaraq, həmin ölkənin Azərbaycana və onun vətəndaşlarına göstərdiyi münasibətdən asılı olacaq. Yekunda demək istərdim ki, dövlətlərarası münasibətlər yalnız iqtisadi və siyasi maraqlara deyil, həm də humanitar dəyərlərə əsaslanmalıdır. Rusiya rəhbərliyi bu məsələdə daha həssas və məsuliyyətli davranmalıdır ki, münasibətlərin gələcək inkişafına mənfi təsir göstərilməsin”.

Ziya Hikmətoğlu

“İran-İsrail arasında baş verən müharibə region ölkələrinə ciddi təsir göstərir”

“İran və İsrail münasibətləri post-müharibə dövrünü xatırladır. Hər kəsə məlum olduğu kimi, müharibədən sonra hər iki ölkə öz yaralarını sağaltmaqla məşğuldur. Hətta sülh müqaviləsi bağlansa belə bu, praktik olaraq mümkün görünmür.

Sadəcə iki ölkə arasında atəşkəs rejimi mövcud ola bilər. Lakin bu şəraitdə belə, hər iki dövlət qarşılıqlı nifrətlərini bir-birinə ifadə etməkdə davam edəcək”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Milli Məclisin deputatı Tahir Kərimli deyib. Onun sözlərinə görə, İsrail İranın atom silahına malik olma ehtimalını öz mövcudluğu üçün təhlükə hesab edir: “İran isə dəfələrlə bəyan edib ki, İsraili yer üzündən siləcək. Bu səbəbdən İsrail buna imkan vermir. Eyni zamanda, ABŞ-nin bu məsələdə vasitəçilik rolu özünü göstərir. Bununla belə, ABŞ Prezidenti Donald Trampın mövqeyini əvvəlcədən proqnozlaşdırmaq çətindir. Çünki o, bəzən bir həftə,

hətta bir gün ərzində belə fikrini dəyişə bilər. Başqa sözlə desək, Donald Tramp özünü qeyri-ciddi aparır. Fikrimcə, bu münasibətlər xoş olmayan formada inkişaf edəcək, hətta atəşkəs pozulub yenidən döyüşlər başlaya bilər. Çünki İranın təsir dairəsində olan qüvvələrin – istər Yəməndə, istər Livanda, istərsə də digər bölgələrdə – sakit qalmaq kimi bir niyyətləri yoxdur. Onlar İsrail dövlətinə düşmən kimi yanaşırlar. Eyni zamanda İsrail hesab edir ki, İranın nüvə proqramından imtina etməsi mümkün deyil”.

Deputat qeyd edib ki, İran və İsrail arasında uzunmüddətli danışıqlar aparılacaq: “Bu danışıqların nəticəsi həm də ABŞ və İran arasındakı münasibətlərdən asılı olacaq. Amerika hər zaman İsrailin yanında olmuşdur və onunla əməkdaşlıqdan imtina etməsi ehtimal olunmur. Əksinə, ABŞ İrana qarşı təzyiqlərini davam etdirəcək. İran və İsrail arasında baş verən müharibə region ölkələrinə, o cümlədən Azərbaycana da ciddi təsir göstərir. Azərbaycan çalışır ki, İranla həm qonşuluq, həm də əməkdaşlıq münasibətləri

ni qoruyub saxlasın.

Buna görə də bu məsələ ölkəmiz üçün çətinlik yaradır. İran İsrailə hücum etdiyi zaman Azərbaycan narahatlığını ifadə etmişdi və bu narahatlıq gələcəkdə də davam edəcək. Azərbaycan səmimi şəkildə İran və İsrail arasında münasibətlərin yaxşılaşmasını arzulayır. Bununla yanaşı, Ermənistan da bu

vəziyyətdən müəyyən dərəcədə faydalanmaq istəyir. Ermənistan çalışır ki, İranı Azərbaycanın əleyhinə yönəltsin. Belə ki, o, guya İsrailə məxsus dronların Azərbaycan ərazisindən qalxdığını iddia edir. Bu kimi hallar isə Qafqaz bölgəsinə olduqca böyük təsir göstərir”- deyə o əlavə edib.

Xeyrənsə Piriyeva

Çoxdandır ki, NATO-nu Rusiyaya qarşı qoymaq ssenarisi barədə spekulasiyalar dolaşır. Maraqlıdır ki, həqiqətən də kim NATO-nu Rusiyaya qarşı qoymaq niyyətindədir? Yaxud da, bunun hansı məqsəd daşdığı da həqiqətən çox maraqlıdır. Ümumiyyətlə, Rusiya ilə bağlı bir-birinin ardınca bu qədər planların cızılması, davamlı şəkildə hansısa ssenarilərin hazırlanması diqqəti cəlb etməyə bilməz. Məsələ burasındadır ki, bir çox siyasətçilər, politoloqlar bütün bu planları məhz NATO-nu Rusiyaya qarşı qoyacaq böyük müharibə ssenarisi hesab edirlər.

Rusiyaya qarşı NATO-nun böyük müharibə ssenarisi olduğu düşünülür.

Uğursuzluq halında Londonun hansısa ehtiyat planının olduğu da iddia edilir

Yayılan məlumatlara görə, "icraçılar" Ukrayna xüsusi xidmət orqanları olmalıdır. Qeyd olunur ki, Kiyevdə lap əvvəldən məhz NATO ilə Rusiya arasında birbaşa hərbi münaqişə yaratmağa çalışırlar. Lakin Vaşinqton, hətta Bayden administrasiyası dövründə belə döyüş meydanında toqquşmadan yayınıb. Elə məhz buna görə də iddia olunur ki, London oxşar ssenari hazırlamağa qərar verib. Hər halda, rusiyalı politoloqların bildirdikləri də maraqlı yanaşma kimi qəbul olunur, çünki məntiqi baxımdan uyğunluq təkləbilməkdir. "Bu aksiyanın əsas ideyası Rusiyanın NATO ölkələrinə qarşı aqressivliyini nümayiş etdirməkdir. Bunu etmək məcburiyyətində də deyillər,

Böyük müharibə ssenarisi

Müşahidə edilənlərin fonunda ortaya çıxan məntiqi suallar və sual doğuran məqamlar

Bəzi mənbələrin məlumatına istinadən dünya mətbuatında qeyd olunur ki, Britaniyanın xüsusi xidmət orqanları Baltik dənizində təxribat hazırlayırlar. Məsələ burasındadır ki, NATO Baltik dənizində həqiqətən də hərbi təlimlər keçirir və yaqın ki, buna görə də belə bir qənaət məntiqi hesab olunur. Belə hesab olunur ki, onlarla hərbi gəmi məhz Rusiya ilə qarşıdurma ssenarisini həyata keçirmək üçün mövqe tutur. İstənilən halda hadisələrin gedişatı diqqəti cəlb edir. Məhz həmin hadisələrin ən azından, izlənilməsi də bu baxımdan səbəbsiz deyil. Heç şübhəsiz ki, bütün bunlar narahatlıq da doğurur. Bu baxımdan da, bir sıra suallar, yaxud, sual doğuran məqamlar həqiqətən də düşündürücüdür.

Məntiqi suallar ortaya çıxır. Görəsən, ukraynalı yaraqlılar Qərb kuratorlarının göstərişi ilə hansı yeni təxribatları həyata keçirməyə hazırlanırlar? Kiyev niyə Rusiyaya qarşı belə "çarəsiz" təxribat təşkil edir? Məhz bu suallar xüsusi araşdırmalara səbəb olub və Rusiya kəşfiyyatı müvafiq araşdırmaların fonunda Britaniyanın, Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin yeni təxribat planlarını açıqlayıb. Fakt budur ki, iyunun 18-də məlum olub ki, iki Amerika gəmisi NATO manevrlərini erkən tərk edib. Bunlar "Paul Ignatius" esminesi və "Mount Whitney" komanda gəmisidir. Formal olaraq, buna səbəb İran-İsrail münaqişəsinin

kəskinləşməsi sayılır. Lakin bir çox ekspertlər bu döyüş hissələrinin Aralıq dənizinə gedəcəyini iddia edirlər. Bəlkə fə Amerika gəmiləri Baltikyanını tamamilə başqa səbəbə görə tərk edə bilərlər, amma hər halda, bu hadisə səbəbsiz ola bilməz.

Xüsusi "ssenarilərin" hazırlandığı açıq-aydın şəkildə qeyd olunur

Cerayən edənlər və yayılan informasiyalar çox böyük maraq doğurur. Məsələn, Rusiya xarici kəşfiyyatının məlumatına görə, Britaniya kəşfiyyat xidmətləri ABŞ gəmilərinə qarşı təxribat təşkil etmək və bunun üçün Rusiyanı günahlandırmaq istəyirlər. Hətta həmin məlumata görə, artıq Avropa mediası və rəsmiləri Moskvadan gəlidiyi iddia edilən təhlükə mövzusunun qızıqdırmağa da başlayıblar. Bunu təsdiq edən məqamlar da ortadadır. "Biz müharibəyə hazırlaşırıq. Mütərəqqi silahlı qüvvələrə malik bir dövlət tərəfindən birbaşa təhdid olunduğumuz zaman döyüşə hazır olmaq bizim əsas məqsədimiz olur", deyərək Böyük Britaniyanın baş naziri Key Starmer bildirib və bu o deməkdir ki, qeyd olunanlar açıq-aydın şəkildə öz təsdiqini tapır.

Baltikyanı sabotajın məhz Britaniya kəşfiyyatı tərəfindən planlaşdırıldığı qənaəti var. Qeyd olunan kəşfiyyat məlumatlarına görə, belə bir hadisəni törədənələr Ukrayna xüsusi xidmət orqanları olmalı idilər. Maraqlıdır ki, London tam olaraq nəyi nəzərdə tuturdu? Görəsən, "xüsusi əməliyyatla" bağlı məlumatlar sızandan sonra Amerika gəmiləri NATO hərbi təlimlərini niyə tərk ediblər? Eyni zamanda, daha bir sual ortaya çıxır ki, məhz Rusiyanı ABŞ qarşısında göz-

dən salmaq üçün ukraynalı yaraqlılara hansı sxem təklif edilib? Məsələ burasındadır, artıq belə düşünülür ki, Rusiyanı ABŞ qarşısında gözəndən salmaq üçün Ukrayna kəşfiyyatı Britaniya ilə birlikdə hansısa əməliyyat hazırlayıb. Rusiya kəşfiyyatının məlumatı da elə həmin ölkənin mətbuat səhifələrində qeyd olunur və bildirilir ki, sovet torpedaları artıq Amerika gəmisinə hücum etmək üçün guya Londona köçürülüb. Əslində, gəmi əleyhinə torpedalar hələ də Baltik Donanması da daxil olmaqla, xidmətdədirlər. Məsələ burasındadır ki, belə nəhəng mərmirə atmaq və təxribat törətmək üçün döyüş gəmisinə heç ehtiyac da yoxdur. Lazım olan qurğu adı bir ticarət və ya balıqçı gəmisində də quraşdırıla bilər. Hətta, Rusiya kəşfiyyatının məlumatına görə, bu, Britaniya və Ukrayna xüsusi xidmət orqanlarının istifadə etmək istədiyi üsuldur.

İngilislərin iki torpedadan istifadə etməyi planlaşdırdıqları da bildirilir. Hətta, qeyd olunur ki, ilk döyüş sursatı Amerika gəmisindən təhlükəsiz bir məsafədə partlamalıdır. İkincisi isə, guya partlamalı olan qəsdən "işləməyəcək" ki, bu, Rusiyanın təcavüzünün sübutu olsun. Bununla bağlı rusiyalı politoloqlar qəti qənaətdədirlər. "Hazırda Baltik dənizində "Baltops" adlı hərbi təlim keçirilir. Orada NATO-nun çoxlu sayda müxtəlif hərbi qulluqçuları, o cümlədən Hərbi Dəniz Qüvvələri, Britaniya və ABŞ-ın esminesləri var. Ona görə də, ümumiyyətlə, bunda məntiq var", deyərək politoloq və MDB Ölkələri İnstitutunun elmi işçisi Ruslan Pankratov bildirib. Deməli, artıq xüsusi "ssenarilərin" hazırlandığı açıq-aydın şəkildə qeyd olunur. Bunun da məhz

sadəcə hər kəsə bunun baş verdiyini söyləmək onlara lazımdır", deyərək Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin terrorla mübarizə üzrə əməliyyat bölməsinin keçmiş əməkdaşı Yevgeni Xailov müşahidə edilənləri və kəşfiyyatın nəticələrindən çıxan nəticələri izah edib.

Sözsüz ki, rusiyalı politoloqlar və eləcə də kəşfiyyatçılar belə hesab edirlər ki, bununla ingilisləri qabaqlayaraq, gözlənilən təxribatın ssenarisini ictimaiyyətə çatdırırlar. Onlar hətta əlavə bir planın da olduğunu iddia edirlər. İddialara görə, Londonun daha sadə "B" planı da var. Onlar məhz Rusiya kəşfiyyatına istinadən iddia edirlər ki, Ukrayna diversantları Rusiyaya məxsus minaları sularda yerləşdirməlidirlər ki, sonradan guya təsadüfən onları aşkar edib "qalmaqla" yarada bilsinlər. "Onların Baltik dənizinə yerləşdirmək istədikləri minalar sadə mülki vasitələrlə belə çatdırıla bilər. Bunlar hətta konteynerlər də ola bilər. Bunun üçün Litva limanları tamamilə uyğun da gəlir. Onlar adi mülki yük kimi gələ bilər", deyərək politoloq, MDB Ölkələri İnstitutunun elmi işçisi Ruslan Pankratov bildirib.

Doğrudur, bu da bir reallıqdır ki, Baltik dənizində keçiriləcək növbəti təlimlərin pərdəsi altında Rusiya nişanlı minalar beynəlxalq dəniz yollarına da düşə bilərlər. Məsələ burasındadır ki, Rusiya ticarət gəmiləri də bu marşrutlarla hərəkət edirlər və onlar da partlaya bilərlər. Belə çıxır ki, bu zaman həmin o planlaşdırılan əməliyyat tamamilə mənasız olar.

Ardı Səh. 12

Böyük müharibə ssenarisi

Əvvəli-Səh-11

Çünki Britaniyanın planına görə, zərər çəkən yalnız Avropa və ya Amerika gəmisi olmalıdır. Rusiyaya məxsus gəminin partlaması ilə isə nəzərdən tutulan “planlar” tamamilə mənasız görünə bilər. Hər bir halda, belə bir yeni planın olduğunda bir çoxları israrlı görünür. “Yeni kart, Baltik kartı oynanılır. Hərbi əməliyyatlar “teatrını” ora köçürmək üçün oynanılır”, deyə Yevgeni Xailov xüsusilə qeyd edir. Deməli, bir çox variantlar artıq çoxdandır ki, nəzərdən keçirilir, ehtiyat edilir və tam əminlik də var ki, ehtiyat plan, “B” planı belə çoxdan hazırlanıb.

Britaniya niyə Ukrayna yaraqlılarından təxribat üçün istifadə edir?

Ruslar tam açıq şəkildə bildirirlər və etiraf da edirlər ki, Ukrayna və Britaniya kəşfiyyatı arasında qarşılıqlı əlaqə yaxşı qurulub. Həmçinin bildirirlər ki, Ukrayna Təhlükəsizlik Xidməti zabitləri mütəmadi olaraq terror aktları da törədirlər. Qeyd olunur ki, adətən əməliyyatları özləri planlaşdırır, onlara operativ dəstək verir və cinayətkarlar da ya ukraynalılar, ya da Kiyev agentləridir. Bryansk və Kursk vilayətlərində dəmir yolu partlayışları zamanı da belə olduğu bildirilir. Həmçinin bildirilir ki, aşkar edilən partlayıcı maddələrin içərisində xaricdə istehsal olunan plastik maddə olub. Kənardan müdaxilənin olduğu aydın şəkildə ifadə olunur və ukraynalıların alət olaraq qatıldıqlarına əminlik var. “Ukraynalılardan sadəcə olaraq çirkli işlər görmək üçün istifadə edirlər. Uğursuzluq halında və əməliyyatı planlaşdırarkən həmişə başa düşmək lazımdır ki, uğursuzluq baş verə bilər və ya baş verəcək məqamda dərhal geri çəkilməyə hazırlaşacağıq və bu halda onlar deyəcəklər ki, “Görün Ukraynada əsl Ceyms Bonds necə işləyir. Reallıq məhz budur və heç Britaniyanın bununla heç bir əlaqəsi də yoxdur”, deyə rusiyalı politoloq xüsusi olaraq vurğulayıb və bildirməyə də çalışıb ki, məqsəd ukraynalıları alət olaraq istifadə etməklə, təxribatlarda, çirkli işlərdə öz iştiraklarını gizlətmək, ört-basdır etmək və istənilən anda vəziyyətdən “ləkəsiz şəkildə”, qınanılmadan çıxmaqdır.

Rusiyalı politoloqlar bildirirlər ki, Britaniya kəşfiyyatı təxribatlarda və təxribatların təşkilində böyük təcrübəyə malikdir və belə təxribat variantlarından, fərqli üsullardan onilliklərdir ki, hələ lap əvvəlcədən də Qərblə SSRİ arasında soyuq müharibə dövründən belə istifadə edib. İndi də Londonun məhz ukraynalı yaraqlıların timsalında

bütün çirkli işlər görəcək, təxribatlara alət ola biləcək insanları qəbul etməkdə olduğu bildirilir. “Onların özləri öz əllərini çirkəndirməyi sevmirlər. Onlar mütləq hansısa “icraçı” tapacaqlar. Bu halda cinayəti törədənlər Ukrayna xüsusi xidmət orqanlarının əməkdaşları olacaq və ya belə olacağı planlaşdırılıb”, deyə Xailov hansı qənaətə gəldiyini aydın şəkildə izah edib.

Hansı Rusiya obyektləri diversantların əsas hədəfidir?

Kəşfiyyatın nəticələrinə görə, təkcə cəbhədə deyil, Rusiyanın dərinliklərində də təxribat planlaşdırılır. Məlum olduğu kimi, iyun ayında Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidməti əməkdaşları Primoryedə dəmir yolunun bir hissəsində təxribatı dayandıraraq və qarşısını alıblar. Məlum olub ki, saxlanılanlar Ukrayna kəşfiyyatının göstərişi ilə kabinetləri yandırmağa cəhd ediblər. Eyni şəkildə, Zaporozhye vilayətində hərbi yük maşınlarını partlatmağa cəhd edən qadın da saxlanılıb. Bunlar rusların əllərində olan faktlardır və gözlənilən təxribatlar, hətta böyük müharibə ssenarisi hazırlandığı barədə qənaətə gəlmələrinə əsas verir. “Heç bir mənəvi məhdudiyyət yoxdur. Maddi-texniki məhdudiyyətlər baxımından da praktiki olaraq ortada heç nə yoxdur. Bu torpaqda mövcud olan hər şey Ukrayna xüsusi xidmət orqanlarının əlində olacaq”, deyə Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin terrorla mübarizə əməliyyat bölməsinin keçmiş əməkdaşı bildirib.

Bildiyimiz kimi, iyunun 9-da Moskvada Ukraynanın casus şəbəkəsinin ifşa olunduğu məlum olub. Beləki, iki nəfər müdafiə zavodunda işə düzəlib və ərəziyə partlayıcı qurğu keçirməyə cəhd edib. Bundan əlavə, əməliyyatçılar hava hücumundan müdafiə sistemlərinin koordinatlarını Ukrayna hərbi kəşfiyyatına ötürərən Kerç sakinini saxlayıblar. Belə məlum olur ki, təxribatçıların hədəfləri hərbi texnikanın çatdırılması üçün istifadə oluna bilən nəqliyyat infrastrukturudur. Məsələn, partlayışlar üçün dəmir yolları, yol ötürücüləri və aerodromları seçirlər. Yəqin ki, Suxumi hava limanının mühəndis xidmətinin əməkdaşının məhz Ukrayna hərbi kəşfiyyatı ilə əməkdaşlıq etdiyinə görə saxlanılması faktı da təsadüfi hesab edilmir. “Əgər təxribatçılardan danışırıqsa, onların vəziyyəti PUA, silah, avadanlıq istehsal edən müəssisələr, elektrik stansiyaları, sistemlər, nəqliyyat sistemləri, körpülər, yəni dövlətin mövcudluğu ilə bağlı olan hər şey olmaqla, mühüm infrastruktur obyektlərinə ziyan vurmaqdır”, deyə Xailov bildirib. Deməli, məsələnin mahiyyətinin öncədən

başla düşüldüyü və nəzərə alındığı bildirilir və ələlxüsus da bunun məhz NATO-nu Rusiyaya qarşı qoyacaq böyük müharibə ssenarisi olduğu qətiyyətlə vurğulanır.

Kiyev niyə belə çıxılmaz təxribatlara əl atır?

Aparılan kəşfiyyatların nəticələri-nə istinad edən Rusiya mətbuatı belə bir qənaətdədir ki, bəzi qruplar Rusiya hərbiçilərini və məmurlarını sıradan çıxarmağa çalışırlar. Məsələn, Xerson vilayəti administrasiyasının əməkdaşına sui-qəsd edildiyi missal olaraq bildirilir. Eyni zamanda Novqorod vilayətində Ukrayna xüsusi xidmət orqanlarının agentinin bir veteranın avtomobilini partlatmağa cəhd etdiyi də nəzərə alınır. “Ukrayna xüsusi xidmət orqanları Rusiya vətəndaşlarını öz sıralarına cəlb edir və onları müəyyən cinayətlər törətməyə məcbur edirlər. Məndə belə bir hiss var ki, bir çox insanlar sadəcə olaraq, sanki kor olublar. Halbuki, əvvəllər hansısa elektron qurğunun yandırılması faktının özü heyranət və dəhşət yaradırdı”, deyə Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin terrorla mübarizə üzrə əməliyyat bölməsinin keçmiş əməkdaşı təxribatlara niyə əl atıldığını izah edib.

Görünən odur ki, təxribatçılar atəşə məruz qalma risklərinə baxmayaraq, öz cəhdlərindən əl çəkmirlər. Hər halda, Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin bir neçə silahsızın Kursk vilayətində təxribat üçün ləvazimat götürmək istəyərkən məhv edildiyini də bu arada yada salmaq yerinə düşər. Bunu açıq şəkildə də bildirənlər var. “Kəşfiyyat-diversiya qrupları var ki, onlar, bir qayda olaraq, müəyyən taktiki ərəzidə fəaliyyət göstərirlər. Rusiya Federasiyasının ərəzisində yerləşdirilmə səviyyəsi amma kiçikdir”, deyə bəyan edən Xailovun timsalında belə düşünən politoloqlar azlıq təşkil etmirlər. Ruslar belə hesab edirlər ki, Kiyev cəbhədəki uğursuzluqları terror hücumları və təxribatla kompensasiya edir. Onlar hətta ironik şəkildə qeyd edirlər ki, dəmir yolunda baş verən partlayış mediada böyük qələbə kimi təqdim oluna bilər və cəhd edilən də budur, amma cəbhə xəttindəki real vəziyyət tamamilə başqa bir mənzərədir

Əslində, müharibələr də, təxribatlar da istənilən halda arzuolunmazdır. Bu kimi halları hansısa qüvvələrin dəstəkləməsi də heç nəyə oxşamır və bu məqamda hansısa bəhanələrlə bəraət iddiasında olmaq özü belə gülüncdür. Buna baxmayaraq, təəssüflər olsun ki, hələ də təxribatlar və müxtəlif çirkin döyüş, qarşıdurma ssenariləri hazırlanır. Bəşəriyyətə sülh lazım olduğu halda, çox təəssüf ki, hələ də hansısa insidentlər, toqquşmalar, savaşı planları üzərində işlənir. Bunun hansısa məmuru aradan qaldırmaq, hansısa qüvvəni sıradan çıxarmaq, yaxud, döyüş zamanı məğlubiyyəti kompensasiya etmək kimi müxtəlif bəhanələri, hətta səbəbləri və izahları belə olsa da, yenə də qəbul edilməzdir və yenə də bəraət qazandırılacaq deyil. Elə isə ortada olan uyğunsuz planlar, çirkin niyyətlər nəyə lazımdır? Məhz NATO-ni Rusiyaya qarşı qoyacaq böyük müharibə ssenarisi nəyə görə axı hazırlanmalıdır və bunun adı sülhə mane olmaq deyilmi?...

İnam Hacıyev

Metanat Məmmədova

**“Bizimləsən”
də, yoxsa
dörd divar
arasında?..**

Bu gün Facebookda qarşıma çıxan “ Bizimləsən” verilişində bir ər və arvadın özləri arasında həll olunmalı, lakin əksinə, ictimailəşdirilən, hələ bu azmış kimi, sosial şəbəkədə daha da geniş kütləyə təqdim olunan məsələsi ilə dörd divar haqqında deyilənləri yenidən xatırladım. Əgər ailə münakaşaları tv-lərdə həll ediləcəkdikisə, dörd divara nə ehtiyac vardı? Hər kəs bir çadır qurub yaşayardı da küçənin ortasında.

Həm də ər-arvadın bir-birinə qarşı istifadə etdiyi sözlər, münasibətlərin son həddə dayanması, evdən qaçmalar, axtarışlar, bütün bunlar fonunda qeyri-etik ifadələr görsən nə üçün bizim ailələrimizdən tv-lərə, oradan isə sosial şəbəkələr vasitəsilə çoxsaylı, hər yaşdan olan insanların həyatına daşınmalıdır? Nədir məqsəd, biz nə etmək istəyirik? Ailə dəyərlərimizi kökündən baltalamaq istəyirikmi?

Dünya binə olandan insanlar ev qurub içərisində yaşayıblar. Çox da gözəl ediblər. Çünki bir ailənin dörd divar arasında, bir evdə yaşaması, orada dörd-sərinin bölüşməsi, gündəlik həyatını məxsus olduğu birliyin üzvləri ilə paylaşması tamamilə doğru düşünlümüş məsələdir.

Zamanla xalq arasında evlə-dörd divarla bağlı deyimlər də formalaşıb. Bir söz-söhbət olanda ata-babalarımız ailəyə onu dörd divar arasında həll etməsini tövsiyə edib. Sözün evdən bayıra çıxmamasını məsləhət biliblər. Ana-nənələrimiz qızlarını ər evinə yola salanda da ona səsinin dörd divar arasında qalmasını tapşırıblar.

Beləliklə, ev nədir? Ev pərdədir. Bizim xüsusi həyatımızla ümumi həyat arasına çəkilən pərdədir. O pərdə rahatlığı, sərbəstliyimiz, müstəqil yaşamağımızla yanaşı, həm də eyib-qüsurlarımızı arxasında saxlaya biləcəyimiz ən etibarlı yerdirdir.

Bütün bunları tez-tez yada salmaq mümkün olur. Çünki yolda, metroda, marşrut avtobuslarda qarşılaşdığımız çoxsaylı mənzərə, hətta bəzi televiziyaaların özünə mövzu seçib açdığı verilişlər buna rəvac olur. Tez-tez gənc qadın və kişinin metroda sənişin qatının gurultusunu batıran səsləri, yolda kənardakı insanları görməzdən gələrək mübahisə etmələri və yaxud marşrut avtobuslarda dəyişmələri ilə bütün diqqətləri üzərinə çəkmələri fonunda düşünürəm ki, ilahi, görsən dörd divar nə üçün imiş?

Maraqlıdır, bir azərbaycanlı ailəsi öz problemini necə tv-lərdə həll etməyə razı olur? Axı bizim ağsaqqal-ağbırçək, ata-anamız olan yerdə, yaxşı bunları qoyaq bir kənara, özümüz, öz ağılimız olduğu təqdirdə televiziya aparıcısı kimdir ki, problemimizi o, həll etməyə çalışır? Bu verilişlərin layihəsi hansı ölkədən oğurlanıb, gətirilib bizdə tətbiq olunub, bax, məsələnin kökündə bu dayanır. Hansısa bir ölkənin bəlkə mentalitetinə zidd deyil, ailə dəyərlərinə uyğundur, lakin bunun bizimlə əlaqəsi yoxdur axı. Azərbaycanlı ailəsi nə vaxt evinin sirrini dörd divardan bayıra aşırıb? Ola bilər, ailələrdə hər cür problem olur, olub da. Lakin biz bunu evdə uşaqlardan gizlətməyə çalışmışıq. Qonşu-qohumlardan gizlətməyə, öz aramızda həll etməyə çalışmışıq.

Bizim evimizin söz-söhbəti dörd divardan bayıra yayılma-yıb. Problem həlli mümkünsüz olanda məhkəməyə müraciət edilib, məsələ həll olunub. Ətrafdakı insanlara isə mahiyyət barədə bir kəlmə deyilməyib, sadəcə “xasiyyətimiz tutmadı”, - deyə söyənib. Lakin bu gün tv-lər olub məhkəmə salonları. Aparıcılar da olub məhkəmə hakimləri, vəkilləri. İnsanların problemini həll edən “məsul şəxs”ə çevriliblər.

Facebookda “Bizimləsən” verilişindən olan videonu ürək yanırsı ilə izlədim. Gənc ailənin milyonların qarşısında rəzil vəziyyətə düşməsi qüruruma toxundu. Bir azərbaycanlı kimi əsla görmək istəmədiyim mənzərə ilə qarşılaşdım.

Görsən, bu insanlar hansı ağıl, hansı düşüncə ilə bu verilişlərə müraciət edirlər? Maraqlıdır, bu insanlar bu verilişdən sonra insanlar, qohum-əqrəbə qarşısına necə çıxırlar?

Həqiqətən də kaş ki insanın özünə kənardan baxmaq kimi bacarığı olardı. Bu halda görə bilirdi ki, dörd divar arasında qalmalı olan məsələləri özü ilə birlikdə bayıra çıxaran-da, necə görünür. Düşünürəm ki, özümüzə aid söhbətlərin başqalarını narahat etməməsi və mədəniyyətimizin nə səviyyədə olduğunu sərgiləməməsi üçün dörd divardan kənara çıxmasaq, daha məsləhətli olar. Axı biz ailəyik. Ailə olaraq dəyərlərimizi tv-lərdə ayaqlar altına atmağa haqqımız yoxdur. Həm də hər bir söz-söhbət ayrılmaq mövzusu ola bilməz. Belə isə evdə-dörd divar arasında qalsın sirmimiz-sözümüz...

Tv-lərsə yeni mövsümdən yeni layihələrə başlasın, ta bu qədər bəsdirl!

Polietilen torbalarla boğduğumuz dünya: xilas yolu nədir?

Dünya polietilen torbalarla təxminən yarım əsr əvvəl tanış olub. Buna qədər ekoloji baxımdan daha təmiz olan kağız və parça torbalardan istifadə olunurdu. Lakin sonradan maya dəyəri daha ucuz olan, hazırlanmasında saf xammaldan yox, məişət tullantılarından istifadə edilən daha sərfəli qiymətə başa gələn polietilen torbalarla tanış olduq. Beləliklə dünya geriye asanlıqla qayıda bilməyəcəyi çirkliliyə girdi.

Dünyanın plastik terrorla mübarizəsi

Plastik torbalarla alış-verişə davam edən obyektlər bir çox ölkədə vergiyə cəlb edilib, bəzilərində də pulla təklif edilir. Danimarka, Bolqarıstan, İspaniya kimi ölkələrdə sellofan torbalardan istifadə vergiyə cəlb edilir, Hollandiya, İsveç Xorvatiya, Sloveniya və Latviya kimi ölkələrdə isə pulla təklif edilir. İtaliya, Rumıniya və Litvada bütün ölkə ərazisində plastik torbalardan istifadə qadağan edilib, Fransada isə ölkənin bəzi yerlərində birdefələlik plastik torbalardan istifadə qadağandır, bəzi bölgələrdə isə ödənişlidir.

Yunanıstan polietilen torbalardan 75 faiz imtina edib, 2025-dək bu hədəf 95 faizədək planlanıb. Hazırda dünyanın 60-dan çox ölkəsində plastik torbalardan istifadə qaydaları mövcuddur. Son illərdə Tayvan, Kolumbiya, Mozambik və Cənubi Afrikada da plastik torbalar ödənişli satılır.

Ümumiyyətlə, dünyada ilk dəfə 2002-ci ildə Banqladeşdə tətbiq edilən bu qadağa ən sərt Keniyada hökm sürür. Bu ölkədə 2017-ci ildə qüvvəyə minən qanuna görə plastik torbalardan istifadə edən, istehsal edən və ya satanları 4 ilə qədər həbs və ya 38 min dollara qədər cərimə gözləyir. Qeyd edim ki, plastik torbalardan istifadəni qadağan edən ölkələrin təxminən yarısı Afrikadadır.

Qadağa tətbiq edilən ölkələrdən olan Danimarka və Finlandiyada adambaşına illik sellofan istifadəsi 4 ədəddir. Sözügedən qadağa İrlandiyada 2002-ci ildə bu rəqəm 328 ədəd olarkən tətbiq edildi, amma hazırda adambaşına 18 ədədə qədər azalıb. Buna baxmayaraq, dünya üzrə bu məhsulların istifadəsi azalmır, əksinə artır.

Sellofan torbalar bizə nələr edir?

Statistik məlumatlara görə, dünyada hər 1 dəqiqədə 1 milyon polietilen torba zibil qutusuna atılır. Polietilenin çürüyərək yox

olması üçün torpaqda 800 il, dənizdə isə 400 il lazım gəlir. Rahat alış-verişin etalonu hesab edilən bu torbaların dənizə atılması bir çox dəniz canlısının mədəsində plastik tullantıların yığılmasına səbəb olur. Çünki okeanda səfərdə olan gəmilər ildə 4 milyon kiloqrama qədər polietilen torbanı dənizə atır. Ekoloqlar deyirlər ki, dünyanın quru səthinin polietilen torba işğalından qurtulmasının səbəbi okean dibinin sellofan torba və plastik qabların qəbiristanlığına çevrilməsidir.

Banqladeşdə 1988 və 1998-ci illərdə baş verən dağıdıcı leysanın nəticələrinin ağır olmasının səbəbi məhz sellofan torbalarda görülür. Çünki ölkədəki bütün kanalizasiya xətlərinin qabağını bu torbalar kəsərək suyun sürətli axınına ləngidib. 1998-ci ildən bəri Banqladeşin paytaxtında, daha sonra

ölkə daxilində polietilen torbalar qadağan edildi və alternativ variantlar istifadə edildi.

Sağlamlığı qətl edən paketlər

Təxminən 10-15 dəqiqə istifadə etdiyimiz, sonra büküb tullantı qablarına atdığımız, bir çoxumuzun bu "əziyyətə" qatlaşma-yaraq elə küçəyə atdığı paketlərin təbiətdə 800 il çürümədiyini bilirdinizmi? Bu torbaların qalıqlarının təbiətdə tamamilə yox olması üçün ən az 1000 il lazım gəlir. Bir çoxları düşünə bilər ki, bu paketlər də istehlak edildikdən sonra geri qaytarıla və yenidən istehsal edilə bilər.

Doğrudur, bu mümkündür, amma geri qaytarılan torbalar istehlak edilənin 1%-ni təşkil edir, 99% sellofan torba yenə də təbiətə atılır. Üstəlik, təkrar emalı sağlamlıq baxımından təhlükəlidir. Aparılan araşdır-

malara görə, polietilen paketlərdə və plastik qablarda saxlanan qida məhsullarının tərkibində kimyəvi maddələr keçir və bu da ağır xəstəliklərə səbəb olur. Hollandiyada aparılan araşdırmada son illərdə insan orqanizmində plastik partikulların 4 dəfə artdığı məlum oldu. Yeni, bədənımız plastikləşir...

Polietilen paket istehsalı neft və təbii qaz kimi bərpa olunmayan təbii enerjinin get-gedə azalmasına və çirkliliyinə gətirib çıxarır. Ekoloqlar bildirirlər ki, bir sellofan torbanın istehsalına xərclənən enerji bir avtomobilin 115 metr irəliləməsinə kömək edə bilər.

Əvvəl pullu olmalı, sonra qadağan edilməlidir

Bir neçə il əvvəl ölkəmizdəki ticarət şəbəkələrində və marketlərdə polietilen torbalar pullu edilib. Bu torbaların ətraf mühitə mənfi təsirlərini azaltmaq məqsədilə Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il 2 fevral tarixli 25 nömrəli qərarına əsasən mağaza kas-salarında məhsulların yığılması üçün nəzər-

ədən alt baza yaradılmayıb, yeni, təbii materialdan paketlərin kütləvi istehsalı təşkil olunmayıb. Düzdür, mağazalarda parça torbalar satılır, lakin onların qiyməti astronomikdir və heç kim onları alması deyil. Adı parça torbalar 5-6 manata təklif olunur ki, bu da həddən artıq baha qiymətdir. Halbuki, parça torbanın maya dəyəri ən uzağı 20-30 qəpik ola bilər ki, bunun da satışı 50 qəpikdən olmalıdır. Bundan başqa, 10-20 qəpiyə daha nazik və kiçik parça torbalar təklif oluna bilər.

Əgər təbii torbalar alıcılar üçün sərfəli olmasa, ondan istifadə etməyəcəklər, hər dəfə 5 qəpik ödəyib sellofan torbalardan istifadəyə davam edəcəklər. Çünki, heç də hər kəs iri parça torbanı cibində gəzdirməyəcək, deməli, azdərəcəli istifadə üçün 10 qəpiyə kiçik parça torbaların təklifi vacibdir.

Özün düzəlt, dünyanı xilas et !

Sellofan torbalardan istifadə bizə nə qazandırır, nə itirir? Qazanc birdir – rahatlıq. İtirdiklərimiz nələrdir? Sağlamlığımızı, evimiz bildiyimiz təbiət, dünyanın ciyəri olan meşələr, su ehtiyatlarımız, məhsulunu yediyimiz torpaq. Parça torbalardan istifadə etməklə həm təbiəti, həm də sağlamlığımızı qoruya bilərik. Şərt deyil yenisinə pul verib əlaq, evdə özümüz də bu torbalardan tikə bilərik. Bunun üçün bir neçə alternativ də var.

Ekoloji təmiz alış-veriş çantası tikmək üçün xüsusi parça almağa və əlavə xərc çəkməyə də ehtiyac yoxdur. Hər birimizin qarderobunda geymədiyimiz geyimlər var ki onlardan alış-veriş torbası tikmək olar. Ən sadə üsulla parçanı kvadrat, düzbucaqlı və ya dairəvi şəkildə kəsib 3 tərəfini tikib bir tərəfini açıq qoya və iki tutacaq əlavə edə bilərik.

Daha praktik olsun deyə sizə ölçü ilə kömək edək. Ağırlığa davamlı ekoloji təmiz torba tikmək üçün istifadə etmədiyiniz cins şalvarınız əla materialdır. Orta ölçülü bir alış-veriş torbası tikmək üçün iki ədəd 30x46 sm ölçüdə parça götürün. Torbanın kənar hissələri üçün 8x46 sm hissə hazırlayın, parçaları tərs çevirərək astar hissədən yanlarda kənar hissə üçün ayrılmış parçalar olmaqla birləşdirin. 8x50 sm ölçüdə iki parçanı çantaya tutacaq hazırlamaq üçün tikin və torbaya birləşdirin. İstəyə bağlı çantaya daxildən və ya xaricdən cib də tikə bilərsiniz. Bunun üçün 20x20 sm ölçüdə parçaya ehtiyacınız var.

Çetirlərin hazırlanmasında istifadə edilən brezent materiallı parçalar torba tikmək üçün çox yararlı materialdır. İstifadəyə yararsız çetirləriniz varsa parçasından bu məqsədlə istifadə edə bilərsiniz. Bu parçalar həm ağırlığa davamlı olur, həm su keçirmir. Tikmək üçün cəmi yarım saat vaxtınızı alacaq bu torba illərlə istifadə oluna bilər və təbiətimizi sellofan torbaların zərərindən maksimum qoruyacaq.

Lalə Mehralı

Politoloq: “Ermənistanda sosial-iqtisadi iğtişaşlar baş verə bilər”

Tanınmış rusiyalı politoloq və iqtisadçı Mixail Belyayev “Moskva-Baku” portalına müsahibəsində Avropa diplomatiyasının rəhbəri Kaja Kallasın İrəvana səfərini şərh edib. Müsahibəni oxucularımıza təqdim edirik.

-Avropa diplomatiyasının rəhbəri Mixail Kimoviç Kaja Kallas Ermənistanə 2 günlük səfər edib. Erməni həmkarı Mirzoyanla apardığı danışıqlardan sonra Kallas respublikaya Aİ və Ermənistanın heç vaxt bu qədər yaxın olmadığına dair aydın mesajla gəldiyini bildirib. Həmçinin böhranın idarə olunması üzrə çərçivə sazişinin (Ermənistanə Aİ-nin dünya üzrə missiyalarında iştirak etməyə imkan verir) imzalanacağı, təhlükəsizlik və müdafiə sahəsində məsləhətləşmələrin başlanacağı, eləcə də islahatlarında Ermənistanə dəstək verəcəyi açıqlanıb. Bunun fonunda Ermənistan yenidən KTMT xarici işlər nazirlərinin iclasında iştirakdan imtina edib. Amma bütün bunlar İrəvana Ermənistan hakimiyyətinin Rusiya ilə mütəfiqlik münasibətlərinə yenidən baxmaq niyyətində olmadığını deməyə mane olmur. Vəziyyəti necə xarakterizə edərdiniz?

- Təbii ki, Nikol Paşinyan qərbyönlü vektorunu dəyişmək fikrində deyildi. Məsələ burasındadır ki, o, gələn il respublikada keçiriləcək parlament seçkiləri öncəsi artıq kampaniyaya başlayıb. O, bu seçkilərdə istənilən vasitə ilə qalib gəlməlidir.

Ermənistanın suveren dövlət kimi gedəcəyi yolu seçmək, hansı islahatları aparmaq, kiminlə dostluq münasibətlərində olmaq, kiminlə o qədər də dostluq münasi-

bətləri qurmaq hüququ var.

Paşinyanın son ritorikası Ermənistanın Rusiya ilə mütəfiqlik münasibətlərinə yenidən baxmaq fikrində olması seçki strategiyasıdır. Erməni xalqının əhəmiyyətli bir hissəsi Rusiya Federasiyası ilə dostluq münasibətlərinin saxlanmasının tərəfdarıdır. Və Paşinyana əhalinin bu hissəsinin seçkilərdə ona səs verməsi lazımdır. Ona görə də o, Rusiya Federasiyasında belə bir seçki kartı oynayır.

Eyni zamanda, Ermənistan XİN rəhbərinin Bışekdə keçirilən KTMT Xarici İşlər Nazirləri Şurasının iclasında iştirak etməsi, əksinə, İrəvanda Kaja Kallas ilə görüşməsi və onunla digər məsələlərlə yanaşı, müdafiə və təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlığın inkişafı məsələlərini müzakirə etməsi də əlamətdardır. Təbii ki, bu, Ermənistanın KTMT-yə qarşı demarşıdır.

Qərbin Cənubi Qafqazda bir region kimi ciddi strateji mövqelərə malik olan

Ermənistan timsalında dayağa malik olması lazımdır. Gördüyümüz kimi, Ermənistan Respublikasına ABŞ-ın diqqətinin dəyişməsinə baxmayaraq, Aİ onu dəstəkləmək kimi az-çox aktiv siyasətini davam etdirir.

Ermənistan ona doğru tələsməzdən əvvəl öz coğrafiyasına- Qərbi Avropaya münasibətdə harada yerləşdiyinə baxmalıdır. Ondan uzaqdır, dənizə çıxışı yoxdur. Respublikanın Aİ-dən çıxması və Aİ ilə yaxınlaşması halında hansı iqtisadi inkişafdan danışmaq olar? Ermənistanın Qərbi Avropanın yanında olmasını göstərən bir obyektiv faktor yoxdur.

Ermənistanda müəyyən qrup nüfuzlu şəxslərin nümayəndələri fəal vasitəçilik və sponsorluqla, Qərb qüvvələri tərəfindən siyasi texnologiyaların tətbiqi ilə respublikanın Qərblə yaxınlaşmasını, Paşinyanın hakimiyyətdə kifayət qədər uzun müddət qalmasını dəstəkləyirlər. Onlar da siyasi texnologiyaların köməyi ilə Paşinyanın uğurlu

seçki kampaniyasını təmin edirlər. Əminəm ki, ölkənin qərbyönlü kursu əhalinin əksəriyyəti tərəfindən cavab tapa bilmir. Ermənistanın inkişafı baxımından belə bir yol əbədsir.

Təbii ki, biz başa düşürük ki, Qərbi Avropa hələ də zəngindir, Ermənistanda yaşayan 3 milyona yaxın erməni hələ də hansısa formada dəstəkləmək iqtidarındadır. Ancaq bu, subsidiyalarla yaşayan bir ölkə olacaq və bu, dövlətin rifahı ilə bağlı deyil.

- Daha bir maraqlı məqam: Rusiya Ermənistan hakimiyyətinin erməni apostol kilsəsi ilə bağlı addımlarını tənqid edir, Qərb susur. Üstəlik, Makron bu addımlarda birbaşa Paşinyana dəstək verib...

- Bu həm də onu göstərir ki, Aİ seçkilər öncəsi Paşinyanı dəstəkləyir. Baxın, Ermənistan XİN rəhbəri bildirib ki, Rusiya Ermənistan Apostol Kilsəsinə doğru atılan addımların tənqidi ilə əlaqədar respublikanın daxili işlərinə qarışır. Və bu bəyanat olduqca kobud səsləndi.

- Deməli, indi Paşinyanın məqsədi seçkilərdə qalib gəlmək, mövqelərini möhkəmləndirməkdir? Ehtimal etmək olarmı ki, seçkilərdən sonra Ermənistan hakimiyyəti daha qətiyyətlə hərəkət edəcək, Qərbə doğru addımlar atacaq, Rusiyadan uzaqlaşacaq?

- Əlbəttə. Amma “seçkilərdə qalib gəlmək”lə “mövqeləri gücləndirmək” arasında bərabər işarə qoymazdım. Bəli, onun siyasi strateqlərin, Qərbin məsləhətləşmələrinin, Qərbin pulunun köməyi ilə seçkilərdə qalib gəlməsi ehtimalı yüksəkdir. Amma o, Qərbə doğru daha aktiv addımlar atmağa başlasa, düşünürəm ki, sosial-iqtisadi iğtişaşlar yaşaya bilər.

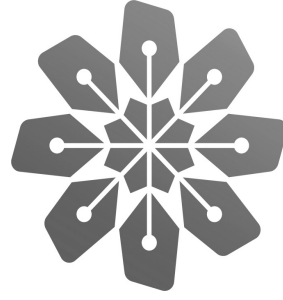
Tərcümə - Elçin Bayramlı

Azərbaycanda gələcək nəsillərin sağlamlığının qorunması və anadangəlmə xəstəliklərin qarşısının alınması məqsədilə iyulun 1-dən etibarən aralarında nikah bağlanmasına yol verilməyən qohumların dairəsi genişləndirildi. Ailə Məcəlləsinin 12-ci maddəsinə edilən dəyişikliyə əsasən, ümumi bioloji babası və ya nənəsi olan əmioğlu ilə əmiqızı, xala-oğlu ilə xalaqızı, bibioğlu ilə dayıqızı, bibiqızı ilə dayıoğlu, həmçinin əmi ilə onun qardaşı qızı, dayı ilə onun bacısı qızı, bibi ilə onun qardaşı oğlu və xala ilə onun bacısı oğlu arasında nikahın bağlanmasına icazə verilməyəcək.

danışmışıq. Genetik, tibbi, insani tərəflərini araşdırıb səhifələrlə yazı yazmışıq. Qohumla evlənməmək üçün bir neçə ciddi səbəb var ki, bunlar əsasən genetik, tibbi, psixoloji və sosial risklərin çoxluğu ilə bağlıdır. Ən birinci səbəb genetik risklərdir. Yaxın qohumlar genetik olaraq bir-birinə bənzərdir, bir-birinin eynidir. Əgər hər iki tərəf hər hansı bir irsi xəstəliyin daşıyıcısı

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "ictimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

İkiqat qohumluq, mərtəbəli evlilik: BİTDİ!

Nikaha daxil olmaq istəyən şəxslər arasında qohumluq münasibətlərinin olub-olmaması Ədliyyə Nazirliyinin informasiya sistemi vasitəsilə qeydiyyat şöbəsi, konsulluq idarəsi və ya icra hakimiyyəti nümayəndəliyinin vəzifəli şəxsi tərəfindən yoxlanılacaq. Əgər bu məlumatların sistem vasitəsilə əldə edilməsi mümkün olmazsa, nikaha daxil olmaq istəyən şəxslər və onların valideynlərinin doğum haqqında şəhadətnamələrinin surəti nikah ərizəsinə əlavə edilməlidir. Həmin sənədlərin əldə edilməsi mümkün olmadıqda qohumluq əlaqələrinin olub-olmadığının müəyyənəşdirilməsi üçün əlavə sənədlər tələb oluna bilər. Yoxlama nəticəsində yuxarıda qeyd olunan qohumluq əlaqəsi müəyyən edilərsə, qeydiyyat orqanı tərəfindən həmin şəxslərin nikahı qeydə alınmayacaq.

Ona görə olmaz ki...

Qohum nikahlarla bağlı olduqca çox yazıb, olduqca çox

dırsa bu zaman körpədə anadangəlmə qüsurların, fiziki və əqli qüsurların olma ehtimalı çoxdur. İrsi xəstəliklərdən olan talassemiya, hemofiliya, fenilketonuriya və s. kimi xəstəliklərin övladlara

ötürülmə ehtimalı yüksək qohum nikahlarda yüksək olur.

Çünki, biz ana bətnində yaranan genimizi hər iki valideynimiz formalaşdırır. Yəni genimizin yarısını atadan, digər yarısını isə

anadan alırıq. Bəzi genlərimiz tərəfindən kodlaşdırılan fiziki, fizioloji və ya davranış xüsusiyyətlərimizin düzgün işləməsi üçün hər iki valideynimizdən aldığımız genin normal işləməsi şərtidir. Yəni, əlimizin olması, ayağımızın yeriməsi, beynimizin düşünməsi üçün ata-anamızın geni sağlam olmalıdır. Amma hətta bizi kodlayan genlərdən yalnız biri işləsə belə, ona tabe göstəricilərimiz normal inkişaf edə və və orqanizmi-miz işləyə bilər. Yəni əgər anamızın geni ilə ayağımız yeriysə o zaman anamızdan aldığımız gen sağlam olmalıdır, onda sağlam deyilsə o zaman atamızdan sağlam geni tapıb alırıq.

Lakin mayalanma prosesində aldığımız genlərin hər ikisi qüsurlu gen olduqda genetik xəstəliklər baş verir. Yəni, əgər tərəflər qohum olmasa idi, əgər ikisindən birinin genində problem olsa, digəri sağlam olsa idi belə, dünyaya gələcək uşaqların orqanizmi çox zərər görməzdi. Lakin tərəflər qohumdur və eyni xəstə geni daşıyırlar və dünyaya gələcək övladla-

rına eyni geni ötürürlər, bu zaman mutasiya problemləri yaranır. "Autosomal resessiv" genetik xəstəliyi olan bir şəxsin bu xəstəliyi daşımasının səbəbi hər iki valideyndən zərərli mutasiyaya malik eyni geni miras alması deməkdir. Qohum nikah zamanı hər iki valideynimizdə olan irsi xəstəlik beləcə bizə də ötürülür.

Daha təhlükəlisi: mərtəbəli evlilik

Bəzən valideynləri yaxın qohum olan gənclər evlilik qərarı alır, evlənilir. Tutaq ki, əmizadələrin nikahı baş tutur. Növbəti mərhələlər onların dünyaya gələcək övladları da qohum nikaha girmək istədikdə mərtəbəli evlilik prosesi baş tutur. Baba-nənə qohum evliliyi edib, ata-ana əmizadədir və qohum nikahındadırlar, uşaqlar da qohum nikaha meyillənir və bu daha böyük təhlükədir. Tibb buna "təkrarlanan qohum nikahları" deyir və genetik baxımdan ən riskli hallardan biri hesab olunur.

Bu halda qohumluq genləri bir neçə dəfə üst-üstə düşür. Yəni həm nənə-baba, həm ata-ana eyni genetik kökdən gəlir və əgər onların övladları da evlənmək istəyirsə bu zaman genetik müxtəliflik yüksək dərəcədə azalır. Əgər həm valideynlər, həm də onların valideynləri qohum nikahındadırsa, bu zaman irsi xəstəliklərin ehtimalı kəskin artır, əqli gerilik, autizm spektr pozuntuları, fiziki anomaliyalar riski daha yüksək olur.

Qohum nikahlarla mübarizə aparın, evliliklərin qohumluq əlaqələri üzərindən yarıdığını bildiyiniz hallarla qarşılaşdıqda lazımı orqanlara məlumat verin. İnsanlar qohum nikahlarla mübarizə üçün hər şey etməlidirlər. Bu vətəndaşlıq borcudur, öz genofonduna sahib çıxmaqdır. Hamı qohum nikahlara qarşı mübarizə aparsa, el bir olsa dövlət də öhdəsindən daha yaxşı gələr.

Qadağanın tətbiq olunmasında iki tərəfin əməyi var - həkimlərin və jurnalistlərin. Bu barədə mütəmadi çıxış edən, yazan həkimlər insanlara qohum nikahların zərərini, təhlükələrini anladaraq genofondumuzu sağlamlaşdırmağa çalışdılar. Eyni zamanda, bu qadağada medianın, jurnalistlərin böyük əməyi var.

Lalə Mehralı

Avtobuslardakı havalandırma probleminin səbəbi nədir?

"Avtobus sürücülərinin havalandırma-dan istifadə etməməsinin bir neçə səbəbi var və bu məsələ həm texniki, həm də idarəetmə baxımından izah oluna bilər". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında nəqliyyat üzrə ekspert Aslan Əsədov deyib. Onun sözlərinə görə, ilk növbədə qeyd edilməlidir ki, bəzi avtobuslarda havalandırma sistemləri texniki cəhətdən ya ümumiyyətlə mövcud deyil, ya da işlək vəziyyətdə deyil: "Xüsusilə köhnə modellərdə bu sistemlər ya sıradan çıxıb, ya da düzgün texniki xidmət göstərilmədiyinə görə istifadə üçün yararsız hala düşüb.

ya yazılı-şifahi tapşırıqlardır. Bəzi hallarda şirkətlər kondisioner istifadəsini məhdudlaşdırır və ya yalnız müəyyən hallarda istifadəyə icazə verirlər. Nəticədə sərnəşinlər isti havalarda pəncərələrin açılmasına məcbur olurlar, bu isə həm komfortu azaldır, həm də bəzi hallarda təhlükəsizlik və sağlamlıq baxımından risklər yaradır. Mütəxəssislər bildirirlər ki, bu problemin aradan qaldırılması üçün nəqliyyat vasitələrinin texniki baxışına ciddi yanaşılmalı, işlək havalandırma sistemləri ilə təchiz olunmuş avtobuslardan istifadə edilməli və sərnəşin komfortu prioritet kimi qəbul olunmalıdır. Eyni zamanda sürücülərə müvafiq təlimatlar verilməli, onların məsuliyyət hissi artırılmalı və havalandırma sistemlərindən düzgün istifadə etmələri təmin edilməlidir".

Ziya Hikmətoğlu

Ekspert mühüm məqamları açıqladı

Bu səbəbdən də sürücülər havalandırmanı işə salmaq imkanına malik olurlar. Digər tərəfdən bəzi hallarda sürücülər və daşıyıcı şirkətlər yanacaq və enerji qənaətinə üstünlük verərək kondisionerdən istifadə etməkdən çəkinirlər. Onlar hesab edirlər ki, havalandırma sisteminin işə salınması mühərrikə əlavə yük gətirir və bu da yanacaq sərfiyyatını artırır. Bu yanaşma iqtisadi baxımdan başa düşülən olsa da, sərnəşinlərin rahatlığı və sağlamlığı baxımından arzuolunan deyil. Bundan əlavə bəzən sürücülər havalandırmanın işlək olduğunu bilsələr belə onu açmaq istəmirlər. Çünki bəzi sürücülər bu sistemlərin yaratdığı səs-küy, elektrik yükü və ya bəzən öz narahatlıqları səbəbilə kondisioneri açmağı uyğun saymırlar.

Digər bir amil isə nəqliyyat şirkətləri tərəfindən sürücülərə verilən təlimatlar və

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Dünyada tənhalıq üzündən hər saatda 100 insan ölür...

Dünyada tənhalıq səbəbindən vəfat edən insanların sayı getdikcə artır. BMT-nin Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) yeni hesabatına görə, dünyada hər altı nəfərdən biri sağlamlıq və rifah üçün əhəmiyyətli təsirləri olan tənhalıqdan əziyyət çəkir.

Belə ki, yalnızlıq hər saat təxminən 100 ölümlə əlaqələndirilir. Bu, hər il 871 mindən çox ölüm deməkdir. Bunun əksinə olaraq, güclü sosial əlaqələr daha yaxşı sağlamlıq

və daha uzun ömür ilə əlaqələndirilir.

ÜST sosial ünsiyyəti insanların bir-biri ilə əlaqə və qarşılıqlı təmas üsulları kimi müəyyən edir. Tənhalıq arzu olunan və real sosial münasibətlər arasında uçurum fonunda yaranan narahatlıq hissidir, sosial təcrid isə insanlar arasında əlaqələrin obyektiv olmamasına aiddir.

"Beşiktaş" İngiltərə millisinin futbolçusunu transfer etdi

Türkiyənin "Beşiktaş" komandası İngiltərə millisinin futbolçusu Temmi Abrahamla razılıq əldə edildiyini açıqlayıb. SİA klubun rəsmi saytına istinadən xəbər verir ki, İstanbul nəhəngi İtaliya təmsilçisi "Roma"da çıxış edən 26 yaşlı forvardla uzunmüddətli müqavilə

imzalayacaq.

Hücumçunun bu gün İstanbulla gələcəyi və tibbi müayinədən keçəcəyi bildirilib. Qeyd edək ki, "Beşiktaş" bu keçid üçün "Roma"ya 15 milyon avro təminat ödəyəcək.

Baş redaktor:
Bəhrüz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.
Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az
"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsinə
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 3000